

SEGİR-NÂME (II)

Halil ERSOYLU

“Segir-nâme” başlığını taşıyan makalede¹, özellikle halk yaşayışında, folklorunda, yakın zamanlara kadar önemli bir yer edinmiş olan ve “segir-nâme, seyirir-nâme, segirme-nâme” gibi değişik söylenişlerle kullanılan bu tür hakkındaki kısa bilgiden sonra, Wladzimirz Zajaczkowski ve M. Kemal Özergin’in yayımladıkları birer seğir - nâmeden söz edilerek Mevlânâ Müzesi yazmaları arasında bulunan üçüncü bir segir-nâmenin transkripsiyonlu metni verilmiş, çeşitli yönleri ile incelenilmesi sürdürülmüştü. Bu bakımdan ortaya çıkan bu yeni seğir-nâme için “Segir -nâme (II)” başlığını kullanmak gereği doğmuş bulunmaktadır.

Topkapı Sarayı Kütüphanesinde, 3157 numara ile kayıtlı bulunan bir el yazması Fâl-nâme'nin 46 b-50 a sayfaları arasında yer alan bu mensur Segir-nâme'nin yazar veya müstensihi ile ilgili bir bilgiye yahut da tarihe rastlanılmamaktadır.

Eserde, her sayfanın sağ üst köşesi “El-a'zâ” başlığı ile başlamakta ve bunun hemen yanında, yorumuna yer verilen beş ünlü kişi, dik dörtgen haneler içinde ve değişmez bir biçimde sıralanmaktadır. Her sahifedeki bu üst başlığın dışında bir de, her satırın başında “El-a'zâ”nın hanesinde olmak üzere, yorumu yapılacak olan uzuv adı kaydedilmiş bulunmaktadır. Tabii, bütün yorumlar da, yine dik dörtgen haneler içinde verilmiştir. Metnin transkripsiyonu yapılırken, belirli kelimelerin sürekli tekrarından kaçınmak, uygulama kolaylığı sağlamak amacıyla, yorumuna başvurulmuş kişilerin adları yerine rakamlar(1: Bi-ğavl-i İskender, 2: Bi-ğavl-i Dânyâl, 3: Ca'fer-i Şâdık, 4: Selmân-ı Pârs, 5: Süheyl-i Rûmî'yi göstermek üzere) kullanılması yoluna gidilmiştir.

[M E T İ N]

Segir-nâme

46 b I Tām başı segirse: (1) Ferağ devlet bula; (2) ululuk devlet bula; (3) nâ-gâh devlet bula; (4) gâ'ibden mesrûr ola; (5) zahmetsiz murâd ele gele.

¹ Bkz. Segir-nâme, Halil Ersoylu, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1985, Ankara, 1989, s. 27-48.

- 2 Başuñ öni segirse: (1) Bir kavim üzerine hükmi ola; (2) seferde ğanîmet bula; (3) nâşîden yardım gele; (4) diledüğine ire; (5) nâ-gâh sevine.
- 3 Başuñ ardı segirse: (1) Şēdîlk gele; (2) ğā'ibden māl gele; (3) riyâset gele; (4) ululardan yardım gele; (5) seferden ğanîmet gele.
- 4 Başuñ ortası segirse: (1) Māl ziyāde ola; (2) tavarı çok ola (3) illetden kırtula; (4) mülk şeref bula; (5) seferden ğanîmet bula.
- 5 Başuñ çevresi segirse: (1) Uzak seferde māl bula; (2) sultāndan in'ām gele; (3) yakın seferde māl bula; (4) sultāndan iltifāt bula; (5) ğamdan soñra feraħ bula.
- 6 Başuñ sağ cānibi: (1) Ululuk devlet bula; (2) helāl māl eline gire; (3) seferden toyum gele; (4) ğamı zā'il ola; (5) şadra ire.
- 7 Başuñ sol cānibi: (1) Nâşîden rif'at gele; (2) seferde māl bula; (3) seferde ber-murād ola; (4) istedüğünü göre; (5) sultāndan rif'at gele.
- 8 Beyni segirse: (1) Seferde māl bula; (2) armağān gele; (3) sultāndan in'ām gele; (4) kıadri yüce ola; (5) mesrūr ola.
- 9 Alnı segirse: (1) Feraħ sürür vāki' ola; (2) akrabasıyla buluşa; (3) marazdan kırtula; (4) ğamı zā'il ola; (5) şād ola.
- 10 Sağ şakak segirse: (1) Hastelikden kırtula; (2) tarlıkdan kırtula; (3) ululardan rāhat gele; (4) intizārdan kırtula; (5) irmedüğine ire.
- 11 Sol şakak segirse: (1) Ğamı kalil ola; (2) cidāli kalil ola; (3) hasteligi kalil ola; (4) kimesneden kalil rencūr ola; (5) seferi kalil ola.
- 12 Eñsesi segirse: (1) Ğamsız haber işide; (2) fā'idelü haber işide; (3) bir hādişe işide; (4) bir havfdan sevinmek ola; (5) hayır ile añalar.
- 13 Sağ kulağı segirse: (1) Kimseden hayır haber işide; (2) ululardan hayır haber işide; (3) hayırlu haber işide; (4) ululardan yardım haber [i] gele; (5) nâşîden yardım gele.
- 14 Sağ kulak yumuşağı: (1) Kimesne ile çekişmek ola; (2) kem haber işide; (3) kemlik ile yād eylediklerini [göre] (4) bî-hüde kelimāt işide; (5) kem hādişe işide.

- 15 Şol kulağ segirse: (1) 'İzzet ikrām bula; (2) ğā'ibden māl eline gire; (3) hayır ile yād ola; (4) seferden şād gele; (5) pādişāhdan yardım gele.
- 16 Şol kulağ yumuşağı: (1) Düşmen helāk ola; (2) düşmeni kahr ola; (3) 'adūsı kahr ola; (4) 'adūsı maḥbūs ola; (5) murādı ḥāşıl ola.
- 17 Sağ kaş segirse: (1) Şād-kām ola; (2) bir haber irişe; (3) bir habere irişe; (4) 'ömri uzun ola; (5) ferah sürür bula.
- 18 Sağ kaş ortası: (1) Dōstı şād ola; (2) eyü haber gele; (3) cedid haber işide; (4) kıızı dünyāya gele; (5) bir mekrden kurtula.
- 19 Sağ kaş göz-ile segirse: (1) Ğā'ib dōstı gele; (2) murādına irişe; (3) sevdügiyle buluşa; (4) diledüğine buluşa; (5) ümīdine irişe.
- 20 Şol kaş segirse: (1) Baylık bula; (2) kimseye muhtāc olmaya; (3) (3) rızkı vāsi' ola; (4) cümle maḫşūdı ele gele; (5) ğamdan soñra ferah bula.
- 47a 21 Şol kaş ortası: (1) Nāsdan rif'at bula; (2) belāya ire; (3) devlet 'izzet bula; (4) deynden ḥalāş ola; (5) ıztırābdan kurtula.
- 22 Şol kaş ma'a göz: (1) Pür-melālet ola; (2) kimesne ile cidāl [ide]; (3) bir haberden rencide ola; (4) mizācı münkesir ola; (5) tarlık vāki' ola.
- 23 Sağ göz: (1) Melāletden şād ola; (2) murādın zahmetle bula (3) bir nesneden emek çeke; (4) murādın iḳdāmla bula; (5) ḫāli şalaha gele
- 24 İki kaş ortası: (1) Beşāret ola; (2) beşāret vāki' ola; (3) ḫavfdan necāt bula; (4) beşāret gele; (5) 'aziz dōstdan şād ola.
- 25 Sağ gözüñ bınarı: (1) Beşāret haberi gele; (2) 'illetden kurtula; (3) 'ākibet veledi gele; (4) cedid manşiba ire; (5) cedid māl eline gire.
- 26 Sağ göz bebegi: (1) Ğuşşaya ire; (2) kavmine incine²; (3) haste ola; (4) mālı telef ola; (5) dōstına incine.
- 27 Sağ göz kıyruğı: (1) Murādına ire; (2) mālı bisyār ola; (3) murādın iḳdāmla getüre; (4) māl için ğam çeke; (5) murādında ḫā'il ola.
- 28 Sağ göz kaşağı: (1) Māldan rencür ola; (2) 'adūsıyla münākaşa ide; (3) bir murāda rencür ola; (4) mālı telef ola; (5) kavminden rencür ola.

2 Metinde: ibcine.

- 29 Alt kabağı segirse: (1) Murāda irmedüğine incine; (2) bir nesneye incine; (3) ğamdan şoñra ferah gele; (4) mahrūm iken bermūrād ola; (5) meşakkatle māl bula.
- 30 Üst kirpigi: (1) Sevdigin göre şād ola; (2) kimesne göre utana; (3) ğā'ib için melül ola; (4) bir işden utana; (5) nā-ümid iken ber-murād ola.
- 31 Alt kirpigi: (1) Zāyi' olmuşı bula; (2) melāl çekdigine sevine; (3) mizācı hōş ola; (4) sevdiği haste ola; (5) havf itdügin göre.
- 32 Şol göz segirse: (1) Şād-kām ola; (2) sa'adete ire; (3) 'adüya ğālib ola; (4) hayır ile ğanīmet bula; (5) hastelikden kırtula.
- 33 Şol göz segirse : (1) Beşāret-i veled gele; (2) bir cāriye ala; (3) bir halef-i huddām ala; (4) beşāretle tezviç bula; (5) ümid-i ba'īd ele getüre.
- 34 Şol göz bıñarı: (1) Kızı toĝa melül ola; (2) zevcine incine; (3) esirine incine; (4) māl için ğam çeke; (5) murād için ğam çeke.
- 35 Şol göz bebegi: (1) Beşāret-i veled ola; (2) ğā'ib dōstı gele; (3) ğā'ib akrabāsı gele; (34) istedügi gele; (5) ulusı gele şād ola.
- 36 Kuyruğı segirse: (1) Ceng ide ğālib ola; (2) zaḫmetle maḫşūd bula; (3) havfdan necāt bula; (4) zaḫmetle manşib bula; (5) kavmiyle barışa.
- 37 Üst kapağı: (1) Nā-gāh nekbet gele; (2) düşmenden zarar gele; (3) māl için ğam çeke; (4) düşmene ğālib ola; (5) çekişe düşmeniyle.
- 38 Alt kapağı: (1) Ğā'ib gele sevine; (2) murādında hayır ola; (3) müsāfir veled gele sevine; (4) istedügin göre sevine; (5) sevdügin göre sevine.
- 39 Üst kirpigi: (1) Şādilik vāki' ola; (2) havfdan emīn ola; (3) 'adūsına ğālib ola; (4) māl için sevine; (5) düşmeniyle barışa.
- 40 Alt kirpigi: (1) Ğuşşadan kırtula; (2) maḫşūd huşüle gele; (3) tez murādına irişe ; (4) şād ve hurrem ola; (5) māl eline gire.
- 47b 41 Sağ yañak segirse: (1) Haste ola yine hōş ola; (2) nā-gāh sürür vāki' ola; (3) nā-gāh hākimden kuvvet gele; (4) dōstı havfından haber gele; (5) nādīm iken şād ola.
- 42 Şol yañak segirse: (1) Manşibdan ayrıla; (2) bir iş ide peşimān ola; (3) ululardan darb gele; (4) giriftārlik vāki' ola; (5) 'adūdan zarar gele.

- 43 Burun segirse: (1) Hastelik ola; (2) ağlamak vâki^c ola; (3) kimesne-
neden rencür ola; (4) kimesne için mâtem ola; (5) döstü için
gam çeke.
- 44 Burun ucu segirse: (1) Ululuk devlet bula; (2) rızkı vâsi^c ola; (3)
bay u ganî ola; (4) şahdan riyâset gele; (5) aña ziyâfet ideler.
- 45 Sağ delügi segirse: (1) Kimesne ile cedel eyleye; (2) kimesne ile
münâkaşa eyleye; (3) mişlühü; (4) döstü için düşmen ola; (5)
‘adüya gâlib ola.
- 46 Sol delügi: (1) Düşmeniyle barışa; (2) mizâcı dürüst ola; (3)
‘illeti zâyi^c ola; (4) gamdan necât bula; (5) umdığı hâşıl ola.
- 47 Ağz tamâm segirse: (1) Eyü kelimât şâdır ola; (2) sevdiğiyle
kocuşa; (43) ulularla görîşe; (4) akrabâsıyla görîşe; (5) has-
retiyle görîşe.
- 48 Ağzûñ sağ köşesi: (1) Şâdilîk ola; (2) bir menfa‘at irîşe; (3)
da‘vâya hâzır ola; (4) ganîmet irîşe; (5) bir hayra irîşe.
- 49 Sol köşesi: (1) Tamâm şâd – kâm ola; (2) veledi gele sevine; (43)
mâl gele sevine; (4) haber-i beşâretle sevine; (5) armağan
gele sevine.
- 50 Üst tutağı: (1) Gâ‘ib kimesne gele sevine; (2) nâ-gâh ‘izzet gele
sevine; (3) ‘adüsiyle barışa; (34) ‘adüsü mağlûb ola; (5) gâ‘ib
ile görîşe.
- 51 Alt tutağı: (1) Düşmeni helâk ola; (2) düşmeni zelil ola;
(3) ölümden kurtula; (4) hasretiyle buluşa; (5) gâ‘ible görîşe.
- 52 İki tutağı: (1) ‘Azîz kimesne ile görîşe; (2) sevdiğiyle görîşe;
(3) helâliyle görîşe; (4) hasretiyle görîşe; (5) mâl ü menâl[e]
kavuşa.
- 53 Tamâm boğazı: (1) Eyü ta‘âm yiye; (2) eyü ziyâfet yiye; (3)
evine konuk gele; (4) ulu işe irîşe; (5) sevdiği ziyâfet ide.
- 54 Dil tamâm segirse: (1) Kimesne gıybet eyleye; (2) kimesne ile
huşûmet ide; (3) kelâmında hatâ ide; (4) dilinden rencür ola;
(5) kimesneye bühtân eyleye.
- 55 Dilüñ ucu: (1) hâceti revâ ola; (2) devletine buluşa; (3) eyü keli-
mât şâdır ola; (4) sözün geçüre; (5) kimesneye naşîhat ide.
- 56 Dilüñ üsti: (1) Haste ola; (2) kimseyi gamz ola; (3) anı sefere
atalar; (4) döstü için gam çeke; (5) kimesneyi şerre ilkâ ide.

- 57 Dilüñ altı: (1) Kimesne ile haşm ola; (2) sırrı fâş ola; (3) kimesne ile münâkaşa ola; (4) dilinden haṭâ şâdır ola; (5) kavmine haṭâhî kelimât ide.
- 58 Eñek segirse: (a1) Murâd için ğam yiye; (2) havf itdüğinden beşâret ola; (3) ‘adûsiyla barışa; (4) kavmiyle barışa; (5) ğamdan feraḥ bula.
- 59 Tamâm boynı segirse: (1) Devlete irişe; (2) sultân hışmından kırtula; (3) rif‘at bisyâr bula; (4) gözi rûşen ola; (5) cem‘iyyet vâki‘ ola.
- 48 a 60 Boynuñ sağ cānibi: (1) Zaḥmetden māl bula; (2) murâdına kavuşa; (3) feraḥ sürür bula; (4) manşıba irişe; (5) esirden ve ḥayvāndan sevine.
- 61 Şol cānibi: (1) Zaḥmetle māl bula; (2) ğamdan şādîlk bula; (3) zaḥmetle murâd ele gele; (4) zaḥmetle murâda irişe; (5) zaḥmetli sefer ide.
- 62 Boynuñ çevresi: (1) Haḫ ta‘ālādan hışm gele; (2) küdüret vâki‘ ola; (3) eceli yakın gele; (4) tevbe istiğfâra gele; (5) şadaka vâki‘ ola.
- 63 Sağ omuzı: (1) Baḫtı eyü ola; (2) işi yürüye; (3) ni‘meti bisyâr ola; (4) evlene ber-murâd ola; (5) zaḥmetsiz māl gele.
- 64 Şol omuzı: (1) Döstını şād göre; (2) sevdiğiyle görîşe; (3) gözi rûşen ola; (4) şādîlk vâki‘ ola; (5) ğâ’ibden döstı gele.
- 65 Sağ pāzûsı: (1) Gitmiş devlet gele; (2) ayrıldığı gele; (3) ayrıldığı döstı gele; (4) ayrıldığı manşıb gele; (5) ayrıldığı yire vara.
- 66 Şol pāzû segirse: (1) Mālına ziyân gele; (2) nedâmet gele; (3) perîşân-ḥâtır ola; (4) sefere perîşân ola; (5) ğâyetde perîşân ola.
- 67 Sağ dirsek: (1) Huşümet vâki‘ ola; (2) kavimle haşm ola; (3) nâgâh düşmen vâki‘ ola; (4) akrabâsıyla ceng ide; (5) ḥuddâmyla huşümet ide.
- 68 Şol dirsek: (1) Ululardan fâ’ide bula; (2) döstlardan fâ’ide göre; (3) kavminden fâ’ide göre; (4) kârından fâ’ide göre; (5) evlādından fâ’ide göre.
- 69 Sağ kol segirse: (1) Ehliyle barışa; (2) evlene ber-murâd ola; (3) sevdiğiyle kocuşa; (4) ğâ’ible görîşe; (5) ‘aziz döstla görîşe.
- 70 Şol kol segirse: (1) Haşretine kavuşa; (2) haber-i beşâret gele; (3) rızq-ı cedîd irişe; (4) cedîd devlet irişe; (5) sevdiğiyle buluşa.

- 71 Sağ bilek segirse: (1) Ğam hâşıl ola; (2) giriftârlık ola; (3) rencce mübtelâ ola; (4) tarlık ola; (5) ‘adûdan keder gele.
- 72 Sol bilek: (1) Dünyâ eline gire yine gide; (2) manşıb ola yine ‘azl [ola]; (3) zâyi‘ ele gele yine gide; (4) gitmiş devleti gele gide; (5) ayrıldığına kavuşa.
- 73 Sağ pençe segirse: (1) Kimesne ile cedel eyleye; (2) haşmına zafer bula; (3) şerr ü nifâk ola; (4) ğamdan şöıra sevine; (5) haşımıla nizâ‘ eyleye.
- 74 Sol pençe segirse: (1) Ululardan mâl gele; (2) mâl bisyâr ola; (3) ni‘meti çok ola; (4) kârı revâc bula; (5) nâ-gâh sürür ola.
- 75 Sağ el ayası: (1) Sultândan rif‘at gele; (2) ni‘met ve râhata ire; (3) zâyi‘ yirine gele; (4) sevdiği raĝbet ide; (5) ululuk devlet bula.
- 76 Sol el ayası: (1) Dâ‘im eylüge ire; (2) sevdiğine irişe; (3) ‘adüya zafer bula; (4) ğamdan şöıra feraĝ bula; (5) helâl mâl cem‘ eyleye.
- 77 Sağ elün baş barmağı: (1) Ululuk devlet bula; (2) eyü mertebe bula; (3) pâdişâhdan in‘âm bula; (4) aña bir in‘âm gele; (5) feraĝ ve sürür ola.
- 78 Şehâdet barmağı: (1) Hayra delîl ideler; (2) ululardan mülk gele; (3) akrabâsından eylük gele; (4) rızk eline gire; (5) manşıbından eylük gele.
- 48 b 79 Orta barmağı: (1) ğuşşaya giriftâr ola; (2) rızkdan rencür ola; (3) halkdan ziyân gele; (4) kendüyi yaramaz ide; (5) kavminden rencür ola.
- 80 Dördünci barmağı: (1) Sultândan yardım gele; (2) mâldan fâ‘ide eyleye; (3) rızk vâsi‘ ola; (4) mâl mirâş bula; (5) zâyi‘ mâl eline gire.
- 81 Şırça barmağ segirse: (1) Evine konuk gele; (2) evine rızk gele; (3) yeñi devlet gele; (4) ni‘met ve konuk gele; (5) sevdiği gele.
- 82 Sağ tırnaklar segirse: (1) Hâk‘dan hışm gele; (2) şıdk-ıla tevbe ide; (3) mişlühü; (4) mişlühü; (5) mişlühü.
- 83 Sol elün baş barmağı: (1) Şâd-kâm ola; (2) ulu ‘izzete ire; (3) ‘azîz sefer ide; (4) mâlı ziyâde ola; (5) ululardan eylük gele.
- 84 Şehâdet barmağı: (1) Kem haber işide; (2) hastelik gele; (3) ğam ve ğuşşa gele; (4) anı nifâk ideler; (5) yaramaz işde buluna.

- 85 Orta barmağı : (1) Bir hayır haber gele; (2) nā-gāh hurrem ola; (3) düşmene zafer bula; (4) görmedigin göre; (5) maşşūdına iriše.
- 86 Dördüncü barmağı: (1) Bir nesneye şād ola; (2) zāyi^c olmuş gele; (3) bir menzilde şād ola; (4) bir nesne işleye şād ola; (5) havfi zā'il ola.
- 87 Küçük barmağı: (1) Māl eline gire yine gide; (2) manşıbdan 'azl ola; (3) evlenmişken bozıla; (4) nām-zed³ iken bozıla; (5) gi-riftār-iken halāş ola.
- 88 Sol tırnakları: (1) Kimse ile huşūmet ide; (2) da'vāsı bātil ola; (3); mişlühū; (4) mişlühū; (5) mişlühū.
- 89 Sağ koltuğı: (1) Guşşalu ola; (2) haste ola; (3) bir günāh şādır ola; (4) ziyān vāki^c ola; (5) kavminden zarar göre.
- 90 Sol koltuğı : (1) Şād-kām ola; (2) gözi rüşen ola; (3) yeñi devlet gele; (4) guşşadan kırtula; (5) nāsdan eylük gele.
- 91 Tamām bağı segirse: (1) Cidāl vāki^c ola; (2) seferden haste gele; (3) nesneden rencūr ola; (4) meşakkatlü sefer eyleye; (5) bir yirden rencūr ola.
- 92 Bağıruñ sağ cānibi: (1) Korkuluk ola; (2) 'adūsından kırtula; (3) korkulu da'vā da buluna; (4) māl da'vāsı ola; (5) māl için gam çeke.
- 93 Sol cānibi: (1) Ululuk devlet bula; (2) nā-gāh eline devlet gire; (3) hastelikden kırtula; (4) gamı zā'il ola; (5) hareketle fā'ide bula.
- 94 Bağıruñ ortası: (1) Da'vāya kâdir ola; (2) hâkimden yardım gele; (3) bir illetden kırtula; (4) ta'alluk kaydında[n] kırtula;
- 95 Gögsi segirse: (1) Murādına kâdir ola; (2) nāşiden şād ola; (3) beşāret haberi gele; (4) evlene ber-murād ola; (45) sevdiğiyle kocuşa.
- 96 Sağ memesi: (1) Pādişāhdan rif'at gele; (2) dā'im ferhunde ola; (3) māl bisyār vāki^c ola; (4) ululuk devlet bula; (5) hayırlu oğlan ala.
- 97 Sol memesi: (1) Hastelik vāki^c ola; (2) koca şekl-i 'avret ala; (3) ehliyle 'adāvet ide; (4) bir şerde buluna; (5) dōstı ile 'adū ola.

3 Metinde: nam-zad.

- 49 a 98 Sağ pehlüsü: (1) Rif'at sürür ola; (2) tecdîd-i nikâh vâki^c ola; (3) sevdiğiyle buluşa; (4) hasretiyle buluşa; (5) ğâ'ib var-ısa görüſe.
- 99 Sol pehlüsü: (1) Cedîd mekâna var [a]; (2) hastelik gele yine hōſ [ola]; (3) cedîd menzile vara; (4) yeñi devlet gele; (5) yeñiden evlene ferah bula.
- 100 Tamâm beden segirse: (1) Kârında fâ'ide bula; (2) nâ-gâh devlet bula; (3) evlene ber-murâd ola; (4) 'azîz dōstı gele; (5) sevdiğiyle buluşa.
- 101 Karm segirse: (1) 'Azîm ſâd ola; (2) ğâ'ibden dünyâ gele; (3) kızoĝlan alup evlene; (4) tâze gelin alup evlene; (5) hasretine buluşa.
- 102 Bōgrek segirse: (1) Hastelikden kurtula; (2) ümidinden râhat bula; (3) diledügi mertebeyi bula; (34) diledügiyle cem^c ola; (5) cimâ'ı bisyâr ide.
- 103 Göbegi segirse: (1) Eylüğe irişe; (2) mâl için sevine; (3) ni'et-i cedîd irişe; (4) oĝlı toĝa sevine; (5) 'azîm ſâd ola.
- 104 Kasıq segirse: (1) râhatlige irişe; (2) sevdiğiyle buluşa; (3) hasretiyle cem^c ola; (4) çok güzel koca; (5) illetden kurtula.
- 105 Tamâm zeker segirse: (1) Oĝlu toĝa; (2) yeñi manşib ola; (3) evlene ber-murâd ola; (4) mizâcı kavî ola; (5) murâdında kavî ola.
- 106 Zekerüñ ucu: (1) Yeñi manşib bula; (2) az ĝam çeke ſâd ola; (3) tul 'avret ala; (4) kıızı toĝa melül ola; (5) kızları ere vara ſâd ola.
- 107 Zekerüñ üsti: (1) Mâllu 'avret ala; (2) Mâllu manşib ala; (3) gökçek kul ala; (4) oĝlın evere; (5) oĝlan sünnet ide.
- 108 Zekerüñ dibi: (1) Kızoĝlan ala; (2) hasretinden ferah bula; (3) kız câriye ala; (4) ikdâmıyla manşib ala; (5) hâceti revâ ola.
- 109 Sağ hâyası⁴: (1) Nâsdan rif'at gele; (2) güzel habere ire; (3) tecdîd-i nikâh ola; (4) oĝlı toĝa sevine; (5) yeñi devlet gele sevine.
- 110 Sol hâyası⁵: (1) hayırlı mâla ire; (2) hastelikden kurtula; (3) mâllu 'avret ala; (4) zâyi^c yerine gele; (5) illetden kurtula.

4 Metinde: Cayası.

5 Metinde: Cayası.

- 111 İki hāyası⁶: (1) Nafakkası tar ola; (2) hastelik çeke; (3) maldan rencür ola; (4) murādında zahmet çeke; (5) tarlık çeke.
- 112 Maḳ'ad segirse: (1) Aña bühtān ideler; (2) nā-meşrū' işde buluna; (3) mişlühū; (4) mişlühū; (5) mişlühū.
- 113 Maḳ'aduñ sağ cānibi: (1) Tezevvüc vāki' ola; (2) sa'adet dükene ire; (3) anı ziyāfet ideler; (4) yeñi manşiba ire; (5) ululardan ināyet göre.
- 114 Şol cānibi: (1) Seferde māl bula; (2) ğā'ib ile kavuşa; (3) şıla-i raḥm ide; (4) illetden kırtula; (5) māl tahşil ideler.
- 115 Sağ uyluk: (1) Sultāndan in'ām gele; (2) havfdan necāt bula; (3) hastelikden şihhat bula; (4) bo[r]cından ḥalāş bula; (5) ḥabiden ḥalāş ola.
- 116 Uyluk içi segirse: (1) Yaramaz hūydan eyüye döne; (2) ğamdan kırtula şād ola; (3) diledüğine ire şād ola; (4) ma'ışeti eyü ola; (5) tarlıktan kırtula.
- 49 b 117 Uyluk taşrası: (1) Halk gözine şirīn görine; (2) ululuk devlet bula; (3) cedid manşşiba ire; (4) yeñi zevc bula; (5) düğün ide.
- 118 Şol uyluk (1) Irakdan dōstı gele; (2) kārında Fā'ide bula; (3) ğuşşadan şād ola; (4) tarlıktan kırtula; (5) rencür iken şād ola.
- 119 Şol uyluk içi: (1) Melālet vāki' ola; (2) mekre irişe; (3) māl için rencür ola; (4) nā-meşrū' işe dura; (5) nafaḳası tar ola.
- 120 Uyluk taşrası: (1) Şādhlk vāki' ola; (2) ḥasretiyle cem' ola; (3) evlene feraḥ bula; (4) manşib-ı cedid ola; (5) ğā'ibden şād ola.
- 121 Sağ diz: (1) Seferde ğanīmet ola; (2) marazdan feraḥ bula; (3) nā-gāh mesrūr ola; (4) pādişāhdan iltifāt gele; (5) nā-gāh ululuk gele.
- 122 Sağ diz altı: (1) Māl için ğam çeke; (2) nafaḳa için ğam çeke; (3) kavminden rencür ola; (4) akırabāsından rencür ola; (5) ḥarcı bisyār ola.
- 123 Şol diz segirse: (1) Nāşiden eylük gele; (2) ba'z nās üzerine ḥākim ola; (3) düşmeniyle dōst ola; (4) uzak sefer ide (5) seferde ğanīmet ola.

6 Metinde: Cayası.

- 124 Diz altı segirse: (1) 'Adūsından fâ'ide ola; (2) evvâcından fâ'ide ola; (3) kavminden fâ'ide ola; (4) evlâdından fâ'ide ola; (5) kârından fâ'ide ola.
- 125 Sağ incik: (1) Şâdhk vâki' ola; (2) Mâl tahşil ide; (3) yakın seferde fâ'ide ola; (4) hareket ile mâl cem' ide; (5) hareket ile mâl bula.
- 126 Sağ baldır: (1) Tâze evlene; (2) yad kimse ile cem' ola; (3) yad vilâyete vara; (4) hareketle mâl cem' ide; (5) hareketle murâdı hâşıl ola.
- 127 Sağ topuk: (1) Şâdhk vâki' ola; (2) mâl mirâş bula; (3) ehlinden mâl bula. (4) pâdişâhdan ikrâm bula; (5) manşıbdan mâl bula.
- 128 Sağ ökçe: (1) Kimesne ile huşümet ide; (2) kavmiyle huşümet ide; (3) cemâ 'atle huşümet ide; (4) döstla huşümet ide; (5) evlâdıyla huşümet ide.
- 129 Sağ ayak: (1) Kimesne göre şâd ola; (2) seferi yakın ola; (3) ululardan eylük göre; (4) hayra irişe; (5) veledi zuhûra gele.
- 130 Sağ taban: (1) Fâ'ideli sefer ide; (2) yakın seferde fâ'ide bula; (3) mişlühü; (4) şıla-i rahm ide; (5) döstıyla seyrân ide.
- 131 Sağ taban orta[sı]: (1) Yakın seferde mâl bula; (2) görmediği yire vara; (3) umduğu ele gele; (4) mâl ele getüre; (5) eyü murâd ele getüre.
- 132 Sağ ayak baş barmağı: (1) Hayır haber ile hurrem ola; (2) seferden kimesnesi gele; (3) gamı zâ'il ola; (4) ehline hareket [le] cem' ola; (5) bir hayır irişe.
- 133 İkinci barmağı: (1) Guşşaya ire; (2) hastelik vâki' ola; (3) hastelikden kurtula; (4) zahmetden kurtula; (5) havfdan necât bula.
- 134 Üçüncü barmağı: (1) Devlet gele şâd ola; (2) nâs arasında 'aziz ola; (3) ululardan fâ'ide göre; (4) evlâd çok ola; (5) erkek oğlu gele.
- 135 Dördüncü barmağı: (1) Şâdhk vâki' ola; (2) mâl cem' ide; (3) hareket ile mâl bula; (4) nâsdan ikrâm bula; (5) zahmetsiz mâl bula.
- 136 Beşinci barmağı: (1) Telef olmuş mâl bula; (2) zâyi' mâl yine gele; (3) hakkı hareketle bula; (4) ziyân yirine gele; (5) borcundan halâş bula.

- 50 a 137 Sağ ayak tırnakları: (1) Bir eyü maşlahatda buluna; (2) hayır kelimâtda buluna; (3) şıla-i rahm ide; (4) gazâyaya gide; (5), hayırlu sefer ide.
- 138 Mecnû^c sağ a^czâ: (1) Hâk'dan nazar ola; (2) maqbül tâ^catda buluna; (3) mişlühü; (4) mişlühü; (5) mişlühü.
- 139 Şol incik: (1) Düşmeni helâk ola; (2) ^cadūsına zafer bula; (3) düşmeniyle barışa; (4) ehliyle barışa; (5) akrabâsıyla barışa.
- 140 Kiçi baldır segirse: (1) cāri[ye]siyle cem^c ola; (2) diledüğü yire vara; (3) cenāze namāzın kıla; (4) ^cadūsı haste ola; (5) ^cadūsına şahırlana.
- 141 Topuk-ı yesār: (1) Ma^cşiyet ide; (2) harām māl cem^c ide; (3) telef olmuş mālın bula (4) harcı bisyār ola; (5) bilā-fā^cide sefer ide.
- 142 Şol ökçe: (1) Harām māl cem^cine gide; (2) telbīs-i da^cvāda buluna; (3) da^cvāsına kâdir ola; (4) bir ma^cşiyete vara; (5) ehliyle ^cadū ola.
- 143 Şol ayak üsti: (1) Bir yirden rif^cat gele; (2) ferah sürür vâki^c ola; (3) hayrı şerri fâş ola; (4) devleti şāyi^c ola; (5) veled dünyāya gele.
- 144 Şol taban: (1) Uzak sefer ide; (2) zahmet-ile mansıb gele; (3) zahmet-ile māl tahşil ide; (4) mālını harc eyleye; (5) ma^cşiyete vara.
- 145 Taban ortası: (1) Seferde fā^cide bula; (2) ^cadūya gālib ola; (3) harām māl cem^c ide; (4) vardığı yirde māl bula; (5) seferde māl bula.
- 146 Şol ayaguñ baş barmağı: (1) Gā'ib kimse gele şād ola; (2) şād-kām ola; (3) guşşadan kırtula; (4) ehlerinden uzak ola; (5) nās-dan eylük gele.
- 147 İkinci barmağ: (1) Devlet gele şād ola; (2) ulu işde buluna; (3) hayırlu işde buluna; (4) rencden kırtula; (5) zilletden kırtula.
- 148 Üçüncü barmağ: (1) Hastelik vâki^c ola; (2) zahmet-ile sefere gide; (3) seferde zahmet çeke; (4) seferde haste ola; (5) murādında zahmet çeke.
- 149 Dördüncü barmağ: (1) Sa^cadet gele; (2) gamdan şād ola; (3) cengde hurrem ola; (4) pâdişâhdan eylük gele; (5) devlet gele.

- 150 Beşinci barmaq: (1) Ticâret kıla; (2) devlet gele; (3) iqbâl ideler; (4) dōstları çok ola; (5) menzilet-i devlet gele.
- 151 Şol ırnaqları: (1) Şādilığa ire; (2) hārām māl cem^c eyleye; (3) seferde hārām māl bula; (4) seferde ma^cşiyet ide; (5) hārām yire vara.
- 152 Mecnū^c şol a^czā: (1) Hāk nehy itdüğü yire vara; (2) mişlühü; (3) mişlühü; (4) izz ü sa^câdet bula; (5) şād-kām ola.

Temmet

Metnin yazılış [imlâ] Özellikleri

A. Kelime yazılışlarında

1. Türkçe kelimelerin ünlü yazılışları tam bir tutarlılık göstermemektedir. Aynı kelimelerin yazılışlarında bile yer yer farklılıklar bulunmaktadır. ایه سی (75, satır başında)- آیه سی : ayası (76, satır başında); بارمغی barmagı (85, satır başında)- بارمغی : barmagı (77, satır başında) ایشده işde (84-5)⁷ ایشده : işde (147-3);...

2. Bazı yabancı kelimelerin normal yazılışının dışındaki şekilleri de görülmektedir.

On kez ناکاه biçiminde (1-3; 41-2;...) yazılan nā-gāh kelimesinin bir yerdeki kullanılışında, bünyesindeki ikinci elifi med taşımaktadır. ناکاه (2-5).

Beş defa (9-2; 122-4; ...) normal yazılışı ile görülen akrabā kelimesine iki yerde, fazladan birer he harfi getirilmiştir. اقره باسیله : akrabāsiyla (47-4; 67-4). Bunlara benzer diğer bir yazılış ise, ye'li şekli de bulunan hākim'dedir. حاکیم : (41-3). Ayrıca, bir çok normal yazılışının yanı sıra düşmen kelimesinin iki yerdeki imlâsı da, ilk hecesinde birer vav bulundurmaktadır.

Uzun i okutan aslî ye'nin kaydedilmediği iki örnekten biri olan tez'in (:40-3; <tiz) e tarafındaki tercihi göz önüne alınsa bile, şîrîn'deki ilk ye'nin bulunmayışı (: 117-1) unutulma dolayısıyla olmalıdır.

⁷ Bu rakamların birincisi elyazması ve transkripsiyonlu metindeki satırları, ikincisi ise Bi-kavl-i iskender (:1), Bi-kavl-i Dānyāl (:2), Ca'fer-i Şādık (:3), Selmān-ı Pārs (:4) ve Süheyl-i Rūmī (:5)'ye ait yorumların bulunduğu dik dörtgen haneleri göstermektedir.

Kürsüsü dış olan kırkı aşkın kelimedede geçen hemze yazılışının dokuzunun aynı zamanda ikişer nokta ile işaretlenmiş olduğu görülmektedir. فائره : fa'ide (80-2; 124-1; ...).

B. Ek yazılışlarında

1. Türkçe eklerin ünlü yazılışları da tam bir tutarlılık içinde değildir. Özellikle, fiil çekimlerinde değişik fonksiyonlarla kullanılan -a eki, bazı kullanılışlarında he ile değil, elifle belirtilmiştir. قورتله : kırtula (4-3; 10-1;)-قورتله : kırtula (21-5; 25-3; ...). Öğrenilen geçmiş zaman partisipi -dik ekinin, metindeki kullanılışlarının yarıya yakınında, iç ses ünlüsünün harfle kaydedilmediği anlaşılmaktadır. Bu duruma, aynı çekimli, aynı kelimeler de, yine söz konusu olmaktadır. سودیکيله ' çekdiğine (31-2) سودیکيله (95-5)-سودیکيله : sevdigiyle (98-3; 100-5; ...). Yükleme (ak-kuzatif) durumu, kimi kez hemze işareti ile belirtilmiştir. کسنه : kimesneyi (56-5);...

2. Hurûf-ı muttasıladan olduğu halde Arapça bir kelimeye getirilen Türkçe ek ayrı yazılmıştır. دیندن : deynden (21-4).

Metindeki yazı işaretlerinin kullanılışı

Genel olarak harekesiz bir metin olan eserde, tek tük Türkçe ve yabancı kaynaklı kelimelerin yazılışında, ya tam, ya da yanlış okumaya, tereddüde yer bırakmayacak ölçüde, ama , eksik olarak yazı işaretleri kullanılması tercihi göze çarpmaktadır. قورتلله : kırtula (114-4); العله (78-4); معصيته ma'şiyete (114-5). Aynı cinsten iki ünsüzün, aralarında ünlü olmaksızın yan yana bulunduğunu gösteren şedde işaretinin metin boyunca kullanılması düzenli iken bir kelimedede unutulmuş konulmamıştır. مشقتلو : meşakkehlü (91-4).

Metin Örgüsü

I. Metnin anlatım yapısı

İnsan vücudundaki uzuvları, diğer seğir-nâmelerde olduğu gibi, belirli ve değişmez bir sıralandırılmadan oluşan düzeni içinde ele alan, yani, baştan başlayarak birçok uzvun kendi arasındaki bölümlenmelerine, ayrıntılarına

dahi uzanan, bunların seğirmesi durumunda neye yorumlanması gerektiğini belirten bu eserin dikkati çeken önemli bir yanı, verilen yorumların beş cetvel halinde ve beş ayrı kişiden nakledilmiş olunmasıdır.

İnsan vücudundaki uzuvların, doğuştan eksik bulunmasının veya kaza, gaza gibi olaylar dolayısıyla sonradan ortaya çıkan durumlarla sakat kalınmasının dışında, şüphesiz ki genel bir yapı özelliği taşıyarak, bu canlı türü için hep aynı oluşu, seğir-nâmelerin de belirli ve değişmez kâhplar içinde yazılması mecburiyetine yol açmıştır.

Segir-nâme türündeki eserlerde, uzuvların ele ahniş sıralarındaki benzerlik veya ortaklık durumlarından dolayı, anlatım biçimleri de, birbirlerini andırmak zorunda olmuştur!

II. Metnin dil yapısı

Bu eserde söz konusu edilen insan uzuvlarından çoğunun, özellikle sağ, sol veya alt, üst gibi çeşitli açılardan ele alınması, aynı uzvun birden fazla kullanılmasını, başka bir deyişle tekrarlanmasını doğurmuştur. Bundan daha da önemlisi ve anlatım dilinin dikkat çekici yanı, anlatım yapısının, yani, her seğirmenin beş ayrı yorumcudan nakledilmesinin ortaya çıkardığı kelime ve diğer dil bilgisi şekillerinin tekrarı veya benzeri oluşunun doğurduğu monotonluktur. Sıkıcı olarak nitelendirilebilecek olan bu anlatım özelliği ve bunun doğurduğu dil yapısı, ancak , metin bir bütün olarak ele alındığında, ona genel bir bakışta bulunulduğunda, incelenildiğinde kendisini açıkça göstermektedir. Bununla birlikte, bir kişinin bütün veya pek çok uzvunun aynı anda seğiremeyeceği göz önüne alınır ve bunun sonucunda da eserdeki bütün yorumların, doğmamış bir ihtiyaç için, aynı zaman birimi içinde okunmayacağı dikkate alınırsa, belirtilen sıkıcılığın, okuyucuyu pek de ilgilendirmeyeceği ortaya çıkar. Hele, bu kelime ve diğer dil bilgisi şekilleri, kişinin umuduna ışık, derdine derman(!) olarak, onun ve dostlarının gönlüne su serpecek anlamlar, karşılıklar taşıyorsa, sıkıcı olmak şöyle dursun, büsbütün iç açıcı gelecektir! Elliye aşkın uzuvla ilgili yorumlarda yer alan “māl” (bu kelime, bazı uzuvlarda, beş ayrı yorumun en az ikisinde de kullanılarak, metin boyunca yetmişe yakın yerde tekrar edilmektedir.) ile otuzdan çok uzvunun yorumunda görülen “şād” ve ondan türetilmiş “şād-kām, şādīlḳ, şādīḳ” gibi kelimeler bu duruma örnek gösterilebilir.

A. Kelimeler

Kelime grubu veya cümlelerin temel taşı, yapı taşı durumunda bulunan kelimelerin bu metindeki kullanılışı bazı bakımlardan dikkati çeken özellikler göstermektedir. Bu özelliklerden biri ses yapısı ile ilgilidir.

a. *Ses yapısı bakımından kelimelerin kullanılışı*

Arapça ve Farsça kaynaklı birçok kelimenin, Türk diline girince geçirdiği ve artık Türkçenin yaygın kullanımına, sonuçta da edebî diline yerleşmiş bir duruma ulaşan ses değişmelerinin örneği sayılabilecek kullanımlar, bu eserde de göze çarpmaktadır. akrabā (< akrabā), habis (< habs), pişmān (< peşimān) ve benzeri kullanılışları çoğaltmak mümkündür. Bu seçir-nâme yazmasında dikkati çeken kullanımlardan biri, Farsça asıllı olan ve ikinci hecesinde kalın, uzun veya ince, kısa ünlü olmak üzere “düşmān, düşmen” şeklinde iki ayrı ses yapısı taşıyan kelimenin, metin içindeki bütün kullanılışlarında (tam on beş kez) hep ince ünlü taşıyan şekli tercih edilmiştir. Nesir diliyle yazılan bu eserde vezin veya kafiye zorlaması diye bir durumdan söz edilemeyeceğine göre, bunun, sese dayanan, kulağa hitap eden bir dil tercihi olduğu kabul edilebilir.

Metinde, isimden isim yapan -lık ekinin, yabancı kaynaklı kelime tabanlarından yeni kelimeler türetilirken kullanılması, zaman zaman düzensizdir. Çünkü, belirtilen ekin, normal olarak kalın ünlü taşıyan kelimelerde bulunması gerekirken, ince ünlü kelimelerde de yer aldığı görülmektedir. şādīlīk (3-1, 39-1, 48-1, ...), şādīlīga (151-1). Bu ekin ince şeklinin geçtiği bir kelime de ise, son sesteki ince te'nin etkisiyle, az önce belirtilen durumun tersi olan bir kullanıma rastlanılmaktadır. rāḥatlige (104-1)

b. *Anlam yapısı bakımından kelimelerin kullanılışı*

Eserin temel örgüsünü meydana getiren kelimelerin bütününün, yer olarak sınırlı bir alana, yani, insan vücudu uzuvlarına ait bulunması, bu unsurla ilgili seğirmelerin, ister istemez insanoğlunun benliğinde hep süregelen en keskin eğilimleri oluşturan dost-düşman, iyi-kötü, yararlı-zararlı; savaşmak-barışmak.. gibi açılardan ele alınması gerekliliğini doğurmuş, bu ise metnin bünyesinde ve dolayısıyla sözlüğünde de, kökeni hangi dilden gelirse gelsin, böyle ayırımlarla ilgili kelimelerin birikmesine, yığılmasına yol açmıştır! Bu kelimelerin, eş anlamlı, zıt anlamlı, yakın anlamlı, yabancı kaynaktan gelen karşılık veya hiç olmazsa bir bütünle (: insan vücuduyla) ilgili sayılabilecek türden olduğu göze çarpmaktadır. Metindeki kelimelerin, taşıdığı anlam bakımından kümelenmesinin bazı örnekleri aşağıdaki gibi yapılabilir. Tabii, insan vücudu ile ilgili olan uzuv adlarının oluşturduğu küme, “uzuvlar dizini”nde verileceğinden buraya alınmayacaktır.

1. *kūme*: “sevdik, sevdük, diledük, dōst-‘adū, düşmen, ḥaşim, ḥaşm, ḥuşūmet”

2. *kūme*: “baylık, eylük, devlet, māl, māl ü menāl, in‘ām, ‘ināyet, şadağa, mansıb, şadr, dünyâlık, ğanîmet, mülk, ni‘met, rif‘at, riyâset, ta‘ām tavar, toyum, ululuk”

3. *kūme*: “barışmak, sevinmek, zafer-çekişmek, incinmek, kahırlanmak, cedel, eidāl, ceng, ğazā, münākaşa, nizā‘, sefer, telef olmak, ölüm”

4. *kūme*: “belā, ğuşşa, ğam, keder, küdüret, nekbet, kahr, korkulu, korkuluk, hastelik, giriftârlık, ıztırâb, ‘illet, kemlik, maraz, melāl, melâlet, meşakkat, meşakkatlü, mağğlûb, mahrûm, melül, muhtâc, mübtelâ, münkesir, nâdim, nâ-ümîd, perîşân, perîşân-ĥâtır, peşimân, pür-melâlet, renc, rencide, rencür, şer, şerr, tarlık, tevbe istiğfâra gelmek, zahmet, ziyân, zarar, zâyi‘-dügün, ferah, ber-murâd, ğamsız, ĥurrem, mesûr, cem‘iyyet, râhat, sa‘adet, sürür, şalâh, şıhhat, şıdk, şād, şādîlîĝ, şādîlık, şādlık, ulu, zahmetsiz”

Metinde, halk dilinden, konuşma dilinden geçmiş tek tük kelime de bulunmaktadır. Çeşitli fonksiyonları ile geniş bir kullanım alanı bulunan isimden isim yapma eki -lık’ın, bazan, Farsça karşılığı olan -dân’ı almış bulunan kelimelere, halk söyleyişinde, hiç gereği yokken, anlamca herhangi bir değişikliğe yol açmazken, yine de getirildiği, bu gibi kullanılışlar içinde (sürme-dân-lık, gül-âb-dân-lık, çay-dân-lık ve benzeri) yaygınlık kazananların yazı diline bile girdiği bilinmektedir. Bu seğir-nâmede, belirtilen ekin normal kullanımları (şād-lık: 120-1) dışında, Farsça yapısı içinde, zaten, sözü edilen fonksiyonu yüklenmişken, bir de -lık getirilen ve aynı anlamı taşıyan şekillere (şādîlık: 61-2, . . . şādîlîĝa: 151-1) az da olsa rastlanılmaktadır.

Görüşmek, buluşmak, bir araya gelmek gibi değişik anlatımlarla birçok kez kullanılan “hasret” kelimesi ile (:47-5, . . .) asıl belirtilmek istenilen, halk söyleyişinde anlam genişlemesine uğramış biçimiyle bu metine de sızmış “sevilen kimse; yakın akraba; nikâhlı eş, hanım” gibi karşılıklardır.

c. Diziliş yapısı bakımından kelimelerin kullanılışı

Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınan bu metinde, gerek Türk dil bilgisi kaidelerine uyularak yapılan, gerekse Farsçanın tamlama yapısı ile kurulan kelime gruplarına yer verilmiştir. Seçilen konunun ve benimsenilen anlatım yapısının, özellikle geniş halk yığınlarına, daha çok da, okur yazarlıkla değil, duyar öğrenirlikle, görür yaşarlıkla, gelenek ve göreneklere sıkı sıkıya bağlılıkla sahip olunulan kültür tabakasındaki kimselere hitap etmesi, bu tür eserlerin, kolaylıkla anlaşılabilir yapıda olması mecburiyetini doğurmuştur. Bundan dolayı, bu seğir-nâmede kullanılan tamlamalardaki kelime dizilişleri öncelikle, yaygınlıkla Türk dili kaidesi ile yapılmış durumdadır. Meselâ, “haber” keli-

mesi ile (ki bu kelime, bu tür eserler de dahil olmak üzere, her çeşit falda, gelecek zamana uzanan yorum kapısının tılsımlı anahtarı gibidir!) metinde, tek bir grup dışında, geçtiği bütün yerlerde hep Türkçeye uygun kuruluşlu tamlamalar yapılmıştır: “ğamsız haber” (12-1), “fâ’idelü haber” (12-2), “kem haber” (14-2), “cedîd haber” (18-3), “beşâret haberi” (25-1), ... ; “haber-i beşâret” (49-4, 70-2).

Eserde, Arapça kaide ile yapılmış herhangi bir tamlamaya yer verilmekten başka, Türk dilinde, özellikle, halk dilinde, Arapçaya uygun olarak meydana getirilenlere göre, belli bir ölçüde hoş karşılanan, hatta, zaman içinde, terkip durumundan çıkarılarak birleşik kelime halinde kullanılan (meselâ, abihayat <âb-ı hayât) bir nitelik gösteren Farsça kaide ile kurulmuş tamlamalara dahi çok az başvurulmuştur. Segir-nâmeye serpişmiş bulunan sınırlı sayıdaki Farsça yapılı tamlamanın birinin üç kez, üçünün de ikişer kez tekrar edildiği, dolayısıyla aynı tip olduğu göz önüne alınrsa, toplam olarak on üç Farsça kaideli tamlama kullanıldığı anlaşılır ki, bunun bir kısmı da, anlatım yapısının çeşitlendirilmesi içindir! Çünkü, insan vücudundaki bütün ikili uzuvların her birinin bulunduğu yer “sağ” ve “sol” ile belirtilirken birinin “sol” anlamındaki “yesâr” ile gösterilmesi, hem de Türkçe bir kelime ile Farsça terkiye sokulması (topuk-ı yesâr: 141-başlıkta) ve aşağıdaki listede verileceği üzere Farsça kaide ile yapılan bütün tamlamaların, ya Türkçe kelimelerle, ya da yabancı kaynaklı olsa bile, bunlara karşılık olan ve Türkçenin kendi kaidesiyle yapılan kullanımlara yer verilmiştir. Hem de, Türk dilinin kendi işleyişinden, kendi dil kanunlarından doğan tamlamalarına sayıca daha çok kul lanılma hakkı tanınmış bir durumda yer verilmiştir. Yalnız, bu seğir-nâmede yorumuna başvurulmuş beş kişiden üçünün doğrudan doğruya adı (: Ca’fer-i Şâdık, Selmân-ı Pârs, Süheyl-i Rûmî), ikisinin ise ad bağlantısı (: bi-ğavl-i İskender, bi-ğavl-i Dânyâl) Farsça tamlama iledir.

Metindeki bütün Farsça yapılı tamlamalarla, bunların, yine eserdeki Türkçe kullanımlarından bazıları şöyle karşılaştırılabilir.

- “beşâret-i veled gele” (33-1,
35-1) ; “oğlı toğa sevine” (103-4, 109-4,...)
“halef-i huddâm ala” (33-3) ; “câriye ala” (33-2, 108-3), ...
“ümîd-i ba’îd ele getüre”(33-5); “ümîdine irişe” (19-5), “nâ-ümîd
iken ber-murâd ola” (30-5),...
“haber-i beşâret” (49-4, 70-2) ; “beşâret haberi” (95-3), “hayır ha-
ber” (13-1, 85-1, ...), “güzel haber”
(109-2) ,“eyü haber” (18-2) “Ğam-
sız haber” (12-1), “fâ’idelü haber”
(12-2), ...

- “rızk-ı cedîd irişe” (70-3) ; “rızkı vâsi‘ ola” (20-3, 44-2, ...),
“rızk eline gire” (78-4), “evine rızık gele” (81-2)
- “şekl-i ‘avret ala” (97-2) ; “mizâcı münkesir ola” (22-4)
- “tecdîd-i nikâh vâki‘ ola...” (98-2, 109-3) ; “yeñiden evlene” (99-5,...), “evlene ber-murâd ola” (63-4, 95-4,...)
- “ni‘met-i cedîd” (103-3) ; “yeñi devlet” (81-3, 90-3,...)
- “şıla-i rahm ide” (114-3, 130-4, 137-3) ; “akrabâsıyla buluşa” (9-2), “akrabâsıyla görîşe”² (47-4),...
- “manşıb-ı cedîd” (120-4) ; “cedîd manşıb” (25-4), “yeñi manşıb” (105-2, 106-1)
- “topuk-ı yesâr” (141-başlıkta) ; -(sol topuk, insanda tek olduğuna ve metinde bir kez ele alındığına göre, onun başka veya Türkçe kullanımlısı bulunamaz.)
- “telbîs-i da‘vâ” (142-2) ; “da‘vâsı bâtıl” (88-2)
- “menzilet-i devlet gele” (150-5) ; “devlet bula” (1-1, 6-1, ...), “devlet gele” (65-1, 99-4, ...)

Bağlama edatı olan ve sıralama belirten Arapça kökenli “ve”, Farsça kaynaklı “u, “ü” ile yapılan kelime gruplarının, metin boyunca düzenli bir kuruluş içinde bulunduğu, tutarlı bir yapı taşıdığı söylenemez. Anlamdaş sayılabilecek kelimeler arasına herhangi bir bağlama unsuru getirilmesi gerekmediği, metinde de buna genellikle uyulduğu halde, bazan, bu çeşit yapılar arasında kullanılan bağlama edatı bu genel tutumu bozmuştur. Bunun sonucunda ise benzer veya aynı kelime grubu, eserde, çok şekilli yapıllık gösterir duruma geçmiştir. Meselâ, “ferah sürür” (9-1, 17-5, ...) klişesi, ayrıca, “ferah ve sürür” (77-5) olarak, “şâd ve hürrem” (40-4), “gam ve guşsa” (84-3) gibi örnekler ise yalnızca bağlama edatlı biçimi ile kullanılmıştır. Bu günkü Türkçede de buna benzer bir kullanılışla, yersiz olarak bağlama unsurunun getirilmesi tutumu, dildeki benzer bir yapıdan doğan etkilenme sonucunda da ortaya çıkmıştır. Buna örnek ise, geçmişteki dil ve kültürün, edebî esere ad olarak konulacak kadar sık karşılaşılan bir kalıbı olan “bay ü gedâ”nın, yani zıt anlamlı tekrar grubunun, bu eserde, dil bilgisine, eş anlamlı oluşundan doğan aykırı yapısı ile “bay u ganî” (44-3) şekline büründürülüşü gösterilebilir.

Bağlama edatı ile kurulması gereken bazı yapılarda ise, bağlama unsuruna yer verilmemesi, -dönemin, imlâda virgül bulunmayan özelliği göz önüne alınarak- bu unsurun gerektiği yerde kullanılmamasının, konuşma dilinde, özellikle halk dilinde, sıkça rastlanılan belirli seslerin, unsurların aşındırılarak düşürülmesi veya o unsurların, tercih edilmemesi şeklinde yorumlanabilir. Nitekim, bu metinde “ve” ancak, üçü, eş anlamlı olmak üzere, altı kelime grubu arasında kullanılmıştır. Yine, eserde, sıralama fonksiyonuyla kullanılan bağlama edatı “u, ü” ise ve’den daha da az bulunmakta, üstelik, bunların hepsinin, ya doğrudan doğruya yabancı, ya da yabancı kalıpların etkisiyle yapılmış benzeri olduğu dikkati çekmektedir. Bu durumlarla ilgili bazı örnekler şunlardır: “ferah devlet” (1-1), “mülk şeref” (4-4), ‘izzet ikrām” (15-1)...; “māl ü menāl[e]” (52-5), “şerr ü nifāk” (73-3).

B. Cümleler

1. Ele alınan konunun özelliği dolayısıyla metinde kullanılan anlatım yapısı, cümle kuruluşlarının, sürekli, şartla yapılan ve Türkçenin kendi dil yapısından doğmuş bulunan şartlı birleşik cümle şeklinde olmasına yol açmıştır.

2. Segir-nâme türündeki eserlerde, seçiren uzuva getirilen yorumların hepsi de, en azından içinde yaşanılan anı, daha çok da, ne kadar yakın veya uzak olduğu kestirilemese dahi, gelecekteki zamanı kapsamına almaktadır. Durum böyle olunca da, kurulan cümlelerin fiillerini, asıl fiil veya yardımcı fiil diye ayırt etmeksizin, genellikle gelecek zamanı veya isteği, dileği belirtir şekilde çekimlemek mecburiyeti doğmuştur. “Hayırlı haber işide” (13-3); “Kelāmında haṭā ide.” (54-3)

3. Yorumlara söz konusu edilen uzuvların bir kısmı “segirse” kalıbı içinde şart çekimiyle belirtilirken, bir kısmında buna gerek görülmeyen bir sunuş biçimi benimsenilmiştir. Böyle bir yol tutulurken, uzuv adının da yer aldığı yardımcı cümlede, ibarede yer alan kelime sayısındaki azlık veya çokluk etkili olmamıştır. Bazan, şart unsurunun az kelimeli yardımcı cümle olarak kullanılan ibarede bulunmaması, çok kelimelinde ise görülmesi, bu düşüncüyü doğrulamaktadır. “Başuñ ortası segirse”(4); “Üst kirpigi” (30, 39)

4. Yapılan yorumların yer aldığı esas cümlelerin en önemli yapı özelliklerinden biri kısa, yalın ve açık olmaları, genellikle, iki veya üç kelimedenden meydana gelmiş bulunmalarıdır. “Şādīlık gele.” (3-1); “Mālı ziyāde ola.” (4-1); “Uzak seferde māl bula.” (5-1)

5. Yardımcı ve esas cümlelerin hemen hemen hepsinde, Türkçenin zengin ekler sisteminden, isim veya fiil çekimi farkı gözetilmeksizin çok az yararlanılma yoluna gidilmiştir. Tabii, anlatım yapısındaki yalnlıktan başka, isim

ve fiil çekimlerinde, yalnızca, teklik 3. şahsın temel alınması, bu şahsın ise, birçok fiil kipinde ayrı bir şahıs ekiyle belirtilmeden, sadece, şekil ve zaman ekiyle, zaten şahıs ifadesinin de karşılanması, bu durumun başta gelen sebepleri olarak gösterilebilir. “Dōst-ı şād ol-a.” (18-1), “Bir nesne-den emek çek-e.” (23-3)

6. Anlatım yapısından doğan, daha çok da, aynı uzvun seğirmesi ile ilgili yorumların beş ayrı kişiye göre, birer birer verilmesinden ortaya çıkan, tekrar veya bazı kelimelerinin aynı olması sebebiyle birbirine çok benzer cümleler, metin örgüsünde oldukça sık görülmektedir. “Ululuk devlet bula.” (1-2, 6-1, 44-1, 75-1, 77-1, 93-1, 96-4, 117-2); “Ferah devlet bula.” (1-1), “Nā-gāh devlet bula.” (1-3, 100-2), “Devlet ‘izzet bula.” (21-3). “Devletine buluşa.” (55-2), “Devlete irişe” (59-1), “Gitmiş devlet gele.” (65-1), “Cedīd devlet irişe.” (70-4), “Gitmiş devleti gele gide.” (72-4), “Yeñi devlet gele.” (81-3, 90-3, 99-4), “nā-gāh eline devlet gire” (93-2), “Yeñi devlet gele sevine.” (109-5), “Devlet gele şād ola” (134-1, 147-1), “Devleti şāyi‘ ola.” (143-4), “Devlet gele.” (149-5, 150-2), “Menzilet-i devlet gele.” (150-5)

7. Serbest bir duygu, düşünce ve hayalin metin örgüsünde gereğince kullanılamaması, söz sanatlarından yeterli ölçüde yararlanılamaması ve diğer nesir unsurlarının yokluğu bu Segir-nâme'nin de, genellikle, yukarıda belirtilen nitelikteki cümlelerden örülmesine, bunun ise, eserin, sonradan kocakarı ilaçları ile karıştırılmış halk hekimliğindeki, belirli hastalıklara göre hazırlanmış bir hazır ilaç, klişe ilaç listesine, bir başka benzetişle ve eski karşılığıyla, sanki, kerrât cetveline (:çarpım tablosuna) dönüştürülmesine yol açmıştır. Böylece, kendisini şu veya bu ölçüde tekrarlayarak tamamlamış, bütünlemiş bir metin örgüsü ortaya çıkmıştır.

8. Baştan sona kadar, konuşma dilini, halk dilini andıracak derecede, az çekim eki bulunduran ve az sayıdaki kelimelerle kurulan cümlelerle örülen bu eserin bir istisna dışındaki bütün cümleleri hep kaideli nesir cümlesi olarak kurulmuştur. Ancak, bir ikisinin fiili, unutulma veya benzeri bir sebeple yazılmamıştır. İstisna olan cümle ise konuşma dilinde görüle geldiği gibi devrik cümle yapısı içindedir. “Çekişe düşmeniyle.” (37-5).

III. Metnin kültür yapısı

Bu eser, toplumun yönetilen kesimine, özellikle, geniş halk yığınlarına hitap etmiş bir nitelik taşımaktadır. Bundan dolayı, eserin yapısında, halkın günlük yaşayışının, gelenek ve göreneklerinin, inançlarının, dünya görüşünün ve benzeri durumlarının şu veya bu oranda bir araya gelerek oluşturduğu bir halk kültürü kendisini göstermektedir.

1. Eserdeki yorumların sunulduğu toplumun yaşadığı çağdaki sosyal yapı, esir edinmeyi (“esirden ve hayvândan sevine”: 60-5), kul almayı (“gökçek kıl ala”: 107-3), cariye sahibi olmayı (“bir cāriye ala”: 33-2) sıradan bir olay, normal bir durum olarak değerlendirmektedir.

2. Kökleri Türk tarihinin derinliklerine kadar inen, Türk destanlarına bile yansımış bulunan, “ailede, erkek çocuğun daha değerli oluşu” geleneği, bu eserde de yaşatılan, sıkça belirtilen bir unsurdur. Bu halk geleneğine göre, erkek çocuğunun doğuşu sevincin, kız çocuğunun doğuşu ise üzüntünün kaynağı olmaktadır. “Oğlı toğa sevine.” (103-4, 109-4), “Beşâret-i veled gele.” (33-1; 35-1); “Kızı toğa melûl ola.” (34-1, 106-4).

3. Metindeki sosyal hayatla ilgili “ezvâc” (: eşler) kelimesi, eski dönemlerdeki aile yapısının temel bir yönüne, yani, erkeğin birden çok hanımla evlenebilmesi durumuna, çok eşliliğe (“ezvâcından fâ’ide ola”: 124-2) işaret etmektedir.

4. İmparatorluk Türkiye’sinin toplum hayatında sık sık rastlanılan işlerden, görevlerden biri de savaşa gitmek, gazada bulunmaktır. Metinde, bununla ilgili pek çok yorum cümlesi yer almaktadır. “Seferden ganîmet gele”. (3-5) “Seferden toyum gele.” (6-3), “Gazāya gide.” (137-4),...

5. Metinde ve dönemde sözü geçen yönetim biçiminin saltanat olduğu, bunun için de hepsi yabancı kökenli olan çeşitli kelimeler kullanıldığı görülmektedir. “Pâdişâhdan yardım gele.” (15-5, ...), “Sultân hışmından kırtula.” (59-2, ...), “Şâhdan riyâset gele.” (44-4)

6. Türk inançlarında, özellikle, gelenek ve göreneklerinde, bu güne kadar, ayrı bir önem taşıyan, yerine getirilmesi gerekli bir görev olarak kabul edilen “aile ziyareti”, metindeki yorum cümlelerine de girmiştir. “Şıla-i rahm ide” (114-3, 130-4)

Eserin sözlüğü

A, Ā

‘adâvet (a). : düşmanlık.

‘adū (a).: düşman; hasım, rakip.

ağız: ağız.

ağla- : ağlamak.

‘âkıbet (a.): eninde sonunda, sonunda.

akrabā (<aqrībā’):a.) : soyca birbirine yakın olanlar, akraba.

al-: ele geçirmek, elde etmek, edinmek, kazanmak; satın almak; evlenmek.

- alt: : bir şeyin yere bakan tarafı, alt.
 aña: ona.
 anı : onu.
 ara : ara, kişi veya toplulukların birbirine karşı olan ilgisi, tutumu.
 armağān (<ermagān: f.) : hediye, armağan.
 art: arka, geri, art.
 ahn: yüzün kaşlarla saçların arasında kalan bölümü, alın.
 alt : alt, bir şeyin yere bakan yanı.
 at- : göndermek; çıkarmak, dışarıya çıkarmak.
 ‘avret (a.) : kadın eş, hanım; kadın.
 ayak : bacağın, bilekten aşağı olan ve yere basan bölümü, ayak.
 ayrıl- : ayrılmak, uzaklaşmak.
 a‘zā (a.) : uzuvlar, organlar.
 ‘azīm (a.) : büyük; çok fazla, çok.
 ‘azīz (a.) : saygıdeğer, değerli; yüce; sevgili.
 ‘azl (a.) : ayırma, yol verme, işinden çıkarma, görevden alma.

B

- bağır : yürek; göğüs, ciğer.
 baht (f.) : baht, talih, şans, kader.
 bahtı eyü ol- : talihli olmak, şanslı bulunmak.
 ba‘id (a.) : uzak.
 baldır : bacağın, diz ile ayak bileği arasında kalan bölümü; bu bölümün şişkin ve yumuşak olan arka tarafı.
 barış- : geçinmek, uyuşmak; hoşlanmak; anlaşmak, uzlaşmak; aradaki dargınlığı kaldırmak.
 barmağ : parmak.
 baş : insanın kulak, burun, göz, ağız, beyin gibi uzuvlarını bulunduran vücut bölümü, kafa, baş.
 baş barmağ : el ve ayakta bulunan en kalın, en kısa parmak.
 bātil (a.) : boş, boşboşuna; çürük, temelsiz doğru ve haklı olmayan, yalan.
 bay : zengin; ulu, soylu; temiz.
 bayhık : zenginlik.
 ba‘z (a.) : bazı, kimi.

beden (a.) : vücut, ten, gövde.

belâ (a.) : gam, üzüntü, musibet, bela.

ber-murâd (f.) : dileğine erişen, isteğine kavuşan.

beşâret (a.) : müjde, muştı.

beşinci : sıralamada dördüncüden sonra gelen, beşinci.

beyin : dimağ, beyin.

bî-hüde (f.) : beyhude, boşuna, boş yere.

bi-kavl (a.) : sözü ile, deyişiyle.

bilâ-fâ'ide (a.) : faydasız, yararsız.

bilek : kolla elin birleştiği yer.

bir : herhangi bir varlığı belirsiz biçimde gösterir; sayıların ilki; bu sayı kadar olan.

bisyâr (f.) : fazla, çok.

boğaz : boynun ön bölümü ile bu bölümü oluşturan organlar, boğaz.

borç : borç.

boyun : gövdenin baş ve omuz arasında yer alan bölümü.

bozıl- : bozulmak.

bögrek : böbrek.

bul- : bir şeyi elde etmek, kazanmak, sağlamak, edinmek.

bulun- : herhangi bir durumda olmak, bulunmak.

buluş- : karşılaşmak, rastlamak, bir araya gelmek.

burun : solunum ve koklama organı, burun.

burun deliği: burundaki iki boşluktan her biri.

bühtân (a.): iftira, yalan.

Ca'fer-i Şâdık(f) : Adı Cafer bin Muhammed, lakabı "Şâdık" olup, on iki imamdan altıncısıdır. Geniş bir hadis bilgisine sahip bulunduğu bilinmektedir.

Ayrıca, astroloji, kimya ve gizli ilimlerde de bilgisi bulunduğu görüşü yaygındır.

cânib (a) : taraf, yan.

câriye (a.) : para ile satın alınan hizmetçi kız, halayık; savaşta esir düşen veya odalık olarak alınan kız.

cedel (a.) : tartışma; kavga.

cedel it- : dil kavgası yapmak, tartışmak; söz yarışı yapmak.

cedîd (a.) : yeni.

cem^c (a.) : toplama, bir araya getirme.

cemâ^cat (a.) : insan kalabalığı, topluluk; bir imama uyarak namaz kılan kişiler; aynı dinden olanların oluşturduğu topluluk.

cem^ciyyet (a.) : düğün, düğün dernek.

cenāze (a.) : usulüne uygun yıkanıldıktan sonra kefenlenilerek, gömülmek üzere tabuta konulmuş insan ölüsü, cenaze.

cenāze namāzı: toprağa verilmek üzere, musalla taşına konulan cenazenin huzurunda kılınan namaz.

ceng (f.) : cenk, vuruşma, savaş.

ceng it- : dövüşmek, savaşmak.

cidāl (a.) : mücadele, çekişme, kavga; savaş.

cimā^c (a.) : (kişioğlunda) çiftleşme.

cümle (a.) : hep, bütün.

Ç

çek- : (zor, kötü gibi durumlara) uğramak, tutulmak, katlanmak, tahammül etmek, dayanmak.

çekiş- : çekişmek, tartışmak; mücadele etmek, savaşmak.

çevre : çevre, bir şeyin yakını, etraf.

çok : çok.

D

dā'im (a.) : devamlı, sürekli, kesintisiz.

Dānyāl (<Dāniyāl : a.) : İbrahim peygamberden önce yaşadığına inanılan ve Kitabü'l-Cifr adında, kehanetle ilgili bir eseri olduğu kabul edilen kimse. İsrailoğullarının peygamberlerinden birinin adı da Danyal olup, Birunî'ye göre o, bilgisini, Hz. Adem'in hikmet sırlarını sakladığı Hazineler Mağarası'ndan almıştır.

da^vā (a.) : mesele; iddia; şikâyetçi olarak ilgili yere başvurma.

delîl (a.) : delil, iz, belirti.

devlet (a.) : zenginlik, varlık; talih, baht; mutluluk; makam, yüksek rütbe.

deyn (a.) : borç.

dil : dil, tat alma organı; (mec.) kötüleme, çekiştirme; insanların duygu, düşünce, dilek gibi şeylerini belirtmek için kullandığı kelime veya işaretlerden oluşan anlaşma aracı, lisan.

dile- : arzu etmek, istemek.

diledüğine ir- : istediğine kavuşmak.

dip : taban, alt taraf.

dirsek : kol ile bilek kemiklerini bağlayan eklemin arka yanı dirsek.

diz : diz.

döst (f.) : dost.

dördüncü : sıralamada üçüncüden sonra gelen, dördüncü.

dur- : kalkmak.

düğün : düğün, şenlik, eğlence.

düğün it- : düğün yapmak, çok sevinmek, eğlenmek.

düken- : tükenmek, bitmek, sona ermek.

dünyâ (a.) : üzerinde yaşanılan yer, yeryüzü; dünyalık, mal mülk, para, servet.

dünyâya gel- : (kişioğlu için) doğmak.

dürüst (f.) : sağlam; tam, bütün.

düşmen (f.) : düşman; hasım, rakip.

düşmen ol- (; düşmân ol-) : kin beslemeye başlamak.

D

darb (a.) : zor, şiddet, baskı; etki; vurma, çarpma, vuruş.

E

ecel (a.) : belirlenmiş süre, ömrün bitimi, hayatın sonu, ölüm zamanı.

eceli yakın gel- : ölümü yaklaşmak, hayat süresi dolmak üzere olmak.

ehl (a.) : karıkocadan her biri.

el : el.

el ayası : elin, bilekle parmaklar arasında kalan iç bölümü.

ele gir- : ele geçmek, kazanılmak, elde edilmek.

ele gel- : kazanılmak, elde edilmek; yakalanmak, tutulmak.

ele götür- : kazanmak, ele geçirmek, yakalamak.

emek : emek.

emek çek- : zahmet çekmek, yorulmak.

emîn (a.) : tehlikesiz, emniyetli, sakıncası bulunmayan; güvenilir.

emîn ol- : güvenmek, inanmak.

eñek : çene; gerdan.

eñse : ense.

er : erkek; koca.

ere var- : kocaya varmak, evlenmek.

erkek : erkek.

esir (a.) : kul, köle; savaşta ele geçirilen kimse, tutsak.

ev : ev.

ever- : evlendirmek.

evlâd (a.) : çocuk; bir kimsenin oğlu, kızı.

evlen- : evlenmek.

eyle- : etmek, yapmak, isimlerle birleşik fiil yapılmasında kullanılan bir yardımcı fiil.

eylük : iyilik.

eyü : iyi.

ezvâc (a.) : hanım eşler, hanımlar; kocalar; eşler.

F

fâ'ide (a.) : fayda, yarar.

fâ'ideli : faydalı, yararlı.

fâş (f.) : açığa çıkma, duyulma, ortaya koyma.

fâş ol- : ortaya çıkmak, duyulmak, bilinmek.

ferah (a.) : sevinme, gönül açıklığı, sevinç.

ferhunde (f.) : mutlu, kutlu.

G

gel- : ulaşmak, varmak, yetişmek; doğmak; ortaya çıkmak, olmak; uğramak, tutulmak; geri dönmek.

gelin : gelin, yeni evlenmiş kadın; evlenme çağındaki kız.

getür- : elde etmek, kazanmak.

giriftâr (f) : esir, yakalanmış, tutsak; düşkün, tutkun.

giriftârlık : mahzun edilmiş, belaya düşürülmüş durum, düşkünlük.

git- : yok olmak, kaybolmak, elden çıkmak; bir yere doğru yönelmek; çıkmak, bir yerden ayrılmak; herhangi bir durum bulunmak.

gitmiş : kaybolmuş, yitik; elden çıkmış.

göbek : göbek.

gögüs : göğüs.

gökçek : güzel, hoş, sevimli, cana yakın.

gör- : kavuşmak, erişmek; rastlamak, tesadüf etmek, buluşmak; yapmak, etmek; gezmek, dolaşmak; ziyaret etmek.

göriş- : görüşmek.

göz : görme organı, göz.

göz bıñarı: göz pınarı, gözün burun tarafındaki ucu.

göz bebeği: gözbebeği.

gözine şîrin görün-: sevimli gelmek, çekici olmak, sevilmek.

gözi rüşen ol-: gözü aydın olmak, kutlanmak.

göz қаpağı: birbirine bitişerek gözü örten, kenarlarında kirpikler yer alan koruyucu organ.

göz kıruğu: gözün şakak tarafındaki ucu.

günâh (f). : günah.

güzel : güzel, iyi, hoş; hoşа giden, beğenilen kadın veya kız.

G

ğâ'ib (a.) : görünmeyen, ortada olmayan; kayıp, yitirilmiş; saklı, gizli.

ğâlib (a.) : galip, üstün gelen, yenmiş olan; daha güçlü.

ğam (<ğamm : a) : gam, üzüntü, tasa, kaygı.

ğam çek-: kaygılanmak, üzülmek.

ğam yi-: üzüntü çekmek, acı içinde bulunmak, kaygılanmak.

ğamsız: gamsız, üzüntüsüz, kaygısız.

ğamz (a.) : münafıklık etme, kovuculuk yapma, dedikoduculukta bulunma.

ğanî (a.) : varlıklı, zengin.

ğanîmet (a.) : savaşta düşmandan kazanılan mal.

ğâyetde : son derecede, pek çok.

ğazâ (<ğazâ' : a.) : gaza, islam dini uğruna yapılan savaş.

ğıybet (a.) : dedikodu yapma, arkasından konuşma, kötüleme, kov, çekiştirme, yerme.

ğıybet eyle-: dedikodu yapmak, çekiştirmek.

ğuşsa (a.) : keder, üzüntü; kaygı.

ğuşsalu : üzüntülü, kaygılı.

H

helâk (a.) : ölme, yok olma; bitkinleşme, bir şey yapamaz duruma düşme.

helâk ol- : yok olmak, ölmek; bitkinleşmek, çok fazla yorgun düşmek.

H

hâbis (<hâbs: a.) : hapis.

hâcet (a.) : Tanrı veya manevî rütbe sahibi bir kimseden, gerçekleşmesi beklenen dilek; ihtiyaç, muhtaçlık, gereklilik.

hâdişe (a.) : hadise, olay.

hâ'il (a.) : engel.

hâk (a.) : bir kimseye ait olan şey, kazanç; hisse, pay; geçen, harcanan emek.

Hâk (<Hâk: a.) : Hak, Allah, Tanrı.

Hâk ta'alâ: yüce Tanrı.

hâkim (a.) : hükmeden, sözü geçen, amir; hükümdar, sultan; vali, kadı.

hâl (a.) : hal, durum.

hârâm (a.) : haram, dince yasak edilen şey.

hareket (a.) : iş işleme, davranma, iş görme; yer değiştirme; yola çıkma.

hâşıl (a.) : meydana gelen, ortaya çıkan, olan, gerçekleşen; sonuç; elde edilen, kazanılan.

hâşıl ol- : gerçekleşmek, ortaya çıkmak; sonuçlanmak; yapılmak, elde edilmek, kazanılmak.

hasret (a.) : elden kaçırılan veya ele geçirilemeyen bir şeye üzülmek, iç çekiş; özleyiş, göreceği gelme; üzüntü, iç sıkıntısı: (halk dili) sevilen kimse; yakın akraba, nikâhlı eş.

hayvân (:a) : çeşitli amaçlarla yetiştirilen at, öküz, eşek, deve ve benzeri canlılara verilen genel ad.

hâzır (a.) : hazır, bir işi gerçekleştirmek için gereken her şeyi tamamlanmış olan.

helâl (a.) : dinî bakımdan yasak olmayan, helal; nikâh olunan kimse, nikâhlı eş.

huşûl (a.) : meydana gelme, olma, oluşma.

huşûle gel- : ortaya çıkmak, oluşmak.

hüküm (a.) : hüküm, emir; hakimiyet.

hükmi ol- : emri geçmek, hâkim olmak, kudret sahibi bulunmak.

H

haber (a.) : haber.

halâş (a.) : kurtulma, kurtuluş.

halâş ol-: kötü bir durumdan kurtulmak, istenilmeyen bir şeyden sıyrılmak.

halk (a.) : halk, insanlar, yaratılmış olanlar.

halef (a.) : bir kimsenin ardından gelerek onun yerine geçen kimse.

harc (a.) : masraf, gider, bir iş için harcanılan madde veya para.

haşım (<haşım : a.) : düşman; muhalif, fikir ayrılığında olan.

haşm (a.) : düşman; muhalif, fikir ayrılığında olan.

haste (f.) : hasta.

haste ol-: hastalanmak, sağlığı bozulmak.

hastelik : hastalık.

hatâ (<hatâ' : a.) : yanlışlık, yanlış; kusur, kabahat; günah.

havf (a.) : korku, korkma.

hâya (<hâye: f.) : haya, yumurta, erbezi.

hayır (<hayr: a.) : iyi, yararlı; iyilik; iyi iş.

hayırla añ- (;hayırla yād it-): bir kimseyi, arkasından, iyilikleriyle anmak, hakkında iyi şeyler söylemek; iyiliğini dilemek.

hayırlu : hayırlı.

hayr (a.) : hayır, iyi, yararlı.

hışm (f.) : hışım, öfke, kızgınlık.

hōş (f.): iyi, güzel; tatlı.

huddām (a.) : hizmetliler.

hurrem (f.) : şen, sevinçli, gülyüzlü.

huşūmet (a.) : düşmanlık; çekemezlik, kıskançlık.

hūy (f.) : huy, tabiat, mizaç, yaratılış; alışkanlık.

I

irak : irak, uzak.

iztirāb (a.) : acı, üzüntü; vesvese, kuruntu.

İ

iç : oyuk durumda bulunan veya oyuk sayılabilen şeylerin boşluğu.

içün : için.

ikbâl (a.) : işlerin yolunda gitmesi, mutlu olma; baht, talih; arzu, istek.

ikdâm (a.) : büyük bir gayretle çalışma, sürekli çalışıp çabalama.

iken : iken.

iki : birden sonra gelen sayı; bu sayı kadar olan.

ikinci : sıralamada birinciden sonra gelen, ikinci.

ikrâm (a.) : saygı gösterme; bir şeyi armağan olarak vreme; ağırlama.

ile : ile.

ilkâ (<ilkâ': a.) : atma, bırakma.

illet (a.) : hastalık.

iltifât (a.) : rağbet etme, ilgi gösterme; hal hatır sorma, gönül alma.

iltifât bul- : iyi karşılanmak, ilgi görmek, hoş tutulmak.

in'âm (a.) : ihsan, iyilik, bağış; nimette bulunma, iyilik yapma.

inâyet (a.) : ihsan, iyilik.

incin- : gücenmek, kırılmak, incinmek.

incik : bacağın dizkapağı ile topuk arasında kalan bölümü.

intizâr (a.) : bekleme; gözleme.

ir- : ermek, ulaşmak, kavuşmak; isabet etmek, dokunmak.

iriş- : erişmek, gelmek, ulaşmak kavuşmak.

İskender (f. <yun.) : İskender-i Zülkarneyn ve İskender-i Yunanî adını taşıyan iki ayrı İskender, düşünce ve edebiyat dünyasında birbirine karıştırılmıştır. Bunların birincisi Kur'an-ı Kerim'de de anılan, hem padişah, hem de peygamber olarak tanınan kimsedir.

iste- : arzu etmek, dilemek; aramak, araştırmak; beklemek, gözetmek.

iş : vaziyet, hâl, durum, iş.

işe dur- iş işlemek, iş görmek.

iş it- : iş yapmak, iş işlemek; kötülük yapmak.

işi yürü- : isteği gerçekleşmek, işi yolunda gitmek.

işit- : işitmek, duymak.

işle- : işlemek, yapmak.

it- : etmek, isimlerle birleşik fiil yapan bir yardımcı fiil.

'izz (a.) : kıymet, değer; ululuk; saygı; güçlülük.

'izzet (a.) : kıymet, değer; ululuk; saygı; kudret, güç; ikram.

'izzet ikrâm bul- : iyi karşılanmak; ağırlanmak; armağan verilmek.

K

kār (f.) : kazanç; iş, iş gücü, çalışma.

keder (a.) : keder, üzüntü, kaygı.

kelām (a.) : söz; söyleme, söyleyiş biçimi.

kelimāt (a.) : kelimeler; sözler.

kelimāt işit- (; söz işit-): tekdir edilmek, azarlanmak, paylanmak.

kem (f.) : fena, kötü.

kemlik : kötülük.

kiçi : küçük.

kimesne : kimse, herhangi biri.

kimse : kimse, herhangi biri.

kırpık : göz kapağının kenarında bulunan kılların bütünü veya bunların her biri.

köşe (<güşe: f.) : kısım, bölüm, yan veya yer.

küçük : küçük.

küçük barmaq: serçe parmak.

küdûret (a.) : keder, gam, kaygı, üzüntü.

K

ķabak : kapak, göz kapağı.

ķadr (a.) : itibar, değer; şeref; derece, rütbe.

ķādir (a.) : kudreti olan, kuvvetli, güçlü kuvvetli.

ķahırlan- : için için üzülmek, çok üzüntü çekmek.

ķahr (a.) : mahvetme, yok etme; büyük acı, derin üzüntü, aşırı sıkıntı.

ķahr ol-: mahvolmak, yok olmak; büyük acı çekmek, çok üzülmek.

ķalil (a.) : çok olmayan, az.

ķapak: kapak, göz kapağı.

ķarın : karın, insan gövdesinin kaburga kenarlarından) kasıklara kadar olan ön bölgesi; mide.

ķasık : kasık.

ķaş : göz üzerinde, kısa kılların oluşturduğu kemerli çizgi, kaş.

ķavī (a.) : sağlam; kuvvetli, güçlü.

ķavim (<ķavm:a.) : insan topluluğu, kavim, halk.

ķavm (a.) : insan topluluğu, kavim, halk.

ķavuş- : kavuşmak.

ķayd (a.) : telaş.

ķıl- : etmek, yapmak.

ķız : dişi cinsten olan çocuk, kız.

ķızođlan : kızoğlan.

ķoc- : kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.

ķoca : ihtiyar, yaşı.

ķocuş- : sarılmak, kucaklaşmak, sarmaşmak.

ķol : insanın omuz başından parmak uçlarına kadar olan vücut kısmı, kol.

ķoltuk : kolun, gövde ile birleşen ve omuz başının altında kalan yer, koltuk.

ķonuk : misafir, konuk.

ķorķulu : korkulu, korku veren.

ķorķuluķ : korkulu, korku verici iş veya durum.

ķul : kul, köle, karavaş.

ķulak : kulak.

ķulak yumuşadı : kulak memesi.

ķurtul- : zarar veren, kötü veya tehlikeli bir durumu atlatmak.

ķuvvet (a.) : kuvvet, güç.

ķuvvet gel- : yardım gelmek.

M

ma'a (a.) : birlikte, ile, bir arada.

mağlûb (a.) : mağlup, yenilmiş.

mađrûm (a.) : dilediđini elde edemeyen, isteğine ulaşamayan; nasipsiz.

ma'şet (a.) : yaşayış, yaşama; dirlik, geçinme, geçiniş.

maķşûd (a.) : maksat, istenilen şey, dilek.

maĥbûs (a.) : hapsedilmiş, tutuklu, bir yere kapatılmış.

maķ'ad (a.) : oturak yeri, popo, kıç.

maĥbûl (a.) : kabul olunmuş; beğenilen, geçerli, hoş karşılanan.

mâl (a.) : mal, servet, varlık.

mâl ü menâl : bütün varlığı, nesi var nesi yoksa, varı yoğu.

manşıb (a.) : makam; yüksek memuriyet.

maraz (a.) : illet, hastalık; üzüntü; acı.

maşlahat (a.) : iş; husus.

- ma'şiyet (a.): asilik; isyan; günah.
- mâtem (a.) : matem, yas; yashı bulunma.
- mecmû' (a.) : bir araya getirilmiş şey, bütün, hep.
- mekân (a.) : yer; oturulan yer, ev.
- mekr (a.): hile, düzen; hile ile kandırma, aldatma.
- melâl (a.) : sıkıntı; usanç, bıkkınlık.
- melâlet (a.) : sıkıntı; usanç, bıkkınlık.
- melûl (a.) : hüzünlü; bezgin, bıkmış.
- meme : meme.
- menfa'at (a.) : fayda, yarar, çıkar.
- menzil (a.) : konak.
- menzilet (a.) : rütbe, derece.
- mertebe (a.) : derece, rütbe.
- mesrûr (a.) : sevinmiş, sevinçli; dileğine kavuşmuş.
- meşakkat (a.) : zorluk, güçlük, zahmet, sıkıntı.
- meşakkatlü : zor, zahmetli, sıkıntılı.
- mîrâş (a.) : miras.
- mişlühü (a.) : onun gibi, buna benzer.
- mizâc (a.) : sıhhat, sağlık,; tabiat, huy.
- muhtâc (a.) : bir şeye ihtiyacı olan; fakir, yoksul.
- muhtâc ol- : ihtiyacı olmak; yoksul düşmek.
- murâd (a.) : dilek, istek; maksat, amaç.
- murâdına ir- arzusuna ulaşmak, dileğine kavuşmak.
- mübtelâ (a.) : tutulmuş, uğramış, tutkun; kötü şeylere alışkın, düşkün.
- mülk (a.) : bina, dükkân arazi gibi taşınmaz mal, mülk.
- münâkaşa (a.) : çekişme; tartışma.
- münâkaşa it- : çekişmek; tartışmak.
- münkesir (a.) : kırılmış, kırık; bozulmuş.
- müsâfir (a.) : misafir, yoldan gelen, yolcu; konuk, ziyaretçi, ziyarette bulunan.

N

- nâdim (a.) : kederli, üzüntülü, üzgün; pişman.
- nafağa (a.) : geçimi sağlayacak para, yiyecek içecek parası.

- nâ-gâh (f.) : birdenbire, ansızın, beklenilmeyen bir şekilde.
 nâm-zed (f.) : sözlü; nişanlı.
 nâ-meşrû^c (f.) : meşru olmayan, dine, kanuna ve vicdana uygun olmayan, doğru bulunmayan.
 nâ-ümîd (f.) : umutsuz, umudu kırık.
 nâs (a.) : halk, toplum, insanlar.
 naşîhat (a.) : nasihat, öğüt.
 naşîhatit- : nasihat vermek, öğüt vermek.
 nâşî (f.) : yabancı.
 nazâr (a.) : bakma, bakış; değer verme; iltifat.
 necât (a.) : kurtuluş, güvenlik içinde olma, kurtulmâ.
 nedâmet (a.) : pişmanlık.
 nehy (a.) : yasak etme, yasaklama.
 nekbet (a.) : bela, musibet, felaket; düşkünlük; bahtsızlık, şanssızlık.
 nesne : nesne, şey.
 nifâk (a.) : münafıklık, iki yüzlülük, ara bozukluğu, anlaşmazlık, ayırma.
 nikâh (a.) : nikâh.
 nizâ^c (a.) : kavga, dövüş, çekişme.
 ni^cmet (a.) : ihsan, iyilik, bağış; yeme ve içme ile ilgili şeyler; mutluluk.

O

- oğlan : erkek veya kız evlat; yavru, erkek çocuk.
 oğul : çocuk, yavru; erkek evlat.
 ol- : bir isim veya sıfatın belirttiği durumu gösteren birleşik fiiller yapılmasında kullanılan yardımcı fiil.
 omuz : omuz.
 orta : bir şeyin kenarlarından yaklaşık olarak eşit uzaklıkta bulunan yer, orta.
 orta barmak : el parmaklarının sağ veya soldan sayıldığında ortada olanı, orta parmak.

Ö

- ökçe : topuğun arka bölümü.
 ölüm : ölüm, ölme.
 ölümünden kurtul- : ölüm tehlikesini atlatmak, canını kurtarmak.
 ömr (a.) : ömür.
 ön : ön, bir şeyin esas olarak alınan yüzü.

P

- pādişāh (< pād-şāh: f.) : padişah, sultan, hakan.
 pāzū (< bāzū: f.) : kolun omuz ile dirsek arasında kalan bölümü, pazi.
 pehlū (f.) : vücudun iki yanından biri, yan taraf.
 pençe (< pence: f.) : el ayası ile beş parmağın hepsi.
 perişān (f.) : dağınık, karışık; üzüntülü, kaygılı.
 perişān-hātır (f.) : dalgın, düşünceli; gönlü üzgün, gamlı.
 peşimān (f.) : pişman, üzgün.

peşimān ol-: pişman olmak, yapılan bir işin veya bulunulan davranışın kötü, olumsuz sonuç verdiğini görerek üzmek.

pür-melālet (f.) : çok sıkıntılı, pek çok sıkıntı verici; çok bıktırıcı, usanç dolu.

R

- rāhat (a.) : kaygısız, üzüntüsüz bir durumda bulunma, huzur, rahat.
 rāhathk : rahatlık, huzurlu oluş.
 raġbet (a.) : arzu, istek; beğenme, değer gösterme.
 raġbet it-: istemek, dilemek; beğenmek, değer vermek.
 renc (f.) : eziyet, sıkıntı; gazap, hiddet, öfke; ağrı, sızı.
 rencide (f.) : kırılmış, gücenmiş, incinmiş.
 rencūr (f.) : dertli, sıkıntılı, incinmiş; hasta.
 revā (f.) : layık, yerinde, yakışır, uygun.
 revāc (a.) : revaç, değerli ve geçerli olma, beğenilme, sürüm.
 revāc bul-: değerli ve geçerli olmak.

rızk (a.) : rızık, yiyecek ve içecek olan şey, azık; Tanrı'nın herkese takdir ettiği, bağışladığı nimet.

rif'at (a.) : yücelik, büyük rütbe, yükseklik.

riyāset (a.) : baş olma, başkanlık.

S

sa'adet (a.) : mutluluk.

sefer (a.) : yolculuk; askerlerin savaşa hazır durumda veya savaş içinde bulunması; savaş.

- sefer it- : yolculuğa çıkmak, yolculuk yapmak; savaşa gitmek.
- segir-nâme (f.) : vücudun çeşitli uzuvlarının seğirmesi ile ilgili yorumların yer aldığı eser.
- segir- : seğirmek, vücudun bir yerindeki deri ile onun altındaki kaslar hafifçe oynamak.
- Selmân-ı Pars (f.) : Daha çok Selmân-ı Farisî diye tanınmıştır. Hz. Muhammed'in büyük sevgisini kazanarakehl-i beytten sayılan ve berberlerce pir olarak kabul edilen kişi.
- sevdik : dost, sevilen; sevgili.
- sevdük : dost, sevilen; sevgili.
- sevin- : sevinmek, sevinç duymak.
- seyrân (<seyerân: a.) : gezme, gezip dolaşma, gezinme.
- sırr (a.) : sır, giz.
- söz : bir duygu, düşünce veya dileği anlatan kelime dizisi, kelâm, lakırdı, söz.
- sözün geçür- : sözünü geçirmek, istediğini yaptırmak, etkisi altına almak.
- sultân (a.) : sultan, padişah, hakan.
- Süheyl-i Rûmî (f.) : Kişi adı.
- sünnet (a.) : (erkek çocuk için) erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilerek alınması, sünnet.
- sürür (a.) : sevinç.

Ş

- şadağa (a.) : Allah rızası için yoksullara verilen şey, sadaka.
- şadır (a.) : ortaya çıkan, görünen, çıkan.
- şadır ol- : meydana gelmek, ortaya çıkmak.
- şadr (a.) : her şeyin önü, başı, en yüksek makamı; reis, en yüksek rütbede bulunan, baş.
- şag : sağ, sol yönün zıttı.
- şalâh (a.) : iyileşme, düzelme; rahatlık.
- şıdk (a.) : kalp temizliği, iç temizliği; doğruluk.
- şihhat (a.) : sağlık, esenlik.
- şıla (a.) : akrabasına ulaşma, memleketine gitme.
- şıla-i rahm (f.) : başta, anne ve baba olmak üzere yakınları ziyaret etme görevini yerine getirme.
- şırça : cam; camdan yapılmış.

şırça barmaq : serçe parmaq.

şol : sol, sağ yönün zıttı.

şoñra : sonra.

Ş

şād (f.) : şen, neşeli, sevinçli; mutlu.

şād ol- : sevinmek; mutlu olmak.

şādilhğ (halk dili; şādlik): sevinçlilik, mutluluk, sevinç.

şādilhğ (halk dili; şādlik): sevinçlilik, mutluluk, sevinç.

şād-kām (f.) : pek keyifli, çok sevinçli.

şādlik : sevinçlilik, mutluluk, sevinç.

şāh (f.) : şah, padişah, hakan.

şakağ : göz ve yanaklarla alın arasında, elmacık kemiklerinin üstünde bulunan çukurumsu yer.

şāyi^c (a.) : herkes tarafından işitilmiş, duyulmuş.

şāyi^c ol- : herkes tarafından duyulmuş olmak, yayılmak.

şehādet (a.) : şahitlik, tanıklık.

şehādet barmağı : işaret parmağı, gösterme parmağı.

şekl (a.) : şekil, biçim; tarz, üslûp, tavır.

şer (<şerr : a.) : kötülük, kötü iş.

şeref (a.) : şeref.

şerr (a.) : şer, kötülük, kötü iş.

T

ta'alluk (a.) : ilgisi olma, ilişiği bulunma; sevme; (tasavvufta) dünya ilgisi.

taşıl (a.) : meydana getirme, elde etme, ele geçirme.

tām (<tāmm : a.) : bütün.

tamām (a.) : tamam, bütün; eksiksiz.

tāze (f.) : yeni; genç; genç kız.

tecdid (a.) : tazelenme, yenilenme, yenileme.

telbis (a.) : haktan yanaymış gibi görünerek aldatma, kandırma; hile, oyun.

telef (a.) : mahvetme, yok etme; öldürme.

telef ol- : mahvolmak, yok olmak.

temmet (a.) : eskiden eserlerin sonuna yazılan ve "Bitti, tamamlandı." anlamına gelen bir kalıplaşmış söz.

tevbe (a.) : tövbe, işlenilen bir suçun veya bulunulan bir günahın bir daha tekrarlanmayacağına dair verilen söz.

tevbe istiğfâra gel- (; tevbe istiğfâr it-): Tanrı'nın bağışlayıcılığına sığınmak, işlenilen günahı dolayısıyla pişman olarak Allah'tan affedilmeyi dilemek.

tez (<tîz: f.) : tez, çabuk, ivedi.

tezevvüc (a.) : evlenme.

tezvîc (a.) : kocaya verme, evlendirme.

ticâret (a.) : ticaret.

Ṭ

ṭâ'at (a.) : Tanrı buyruklarını yerine getirme, ibadet, tapınma.

ṭa'âm (a.) : yemek, azık, yiyecek.

ṭaban : ayağın alt yüzü, taban.

ṭarlıḳ : darlık, (mec.) ihtiyaç, geçim sıkıntısı; (mec.) iç sıkıntısı.

ṭar : dar, az, sınırlı, elverişsiz.

ṭaşra : dışarı, içte bulunmayan, görülen yüzey.

ṭavar : mal.

ṭırnaḳ : tırnak.

ṭoḡ- : doğmak, dünyaya gelmek.

ṭopuḳ : ayağın toparlakça olan alt bölümü, topuk.

ṭoyum : ganimet; ganimet elde etmiş olarak.

ṭul : dul.

ṭutaḳ : ağızda, dişleri örten ve dışa doğru kıvrılabilen kenarlardan her biri, dudak.

U

uḡ : uzun bir şeyin başı veya sonu; bir şeyin başı, tepesi.

ulu : zengin, varlıklı; saygıdeğer, şeref sahibi, şerefli ; pek önemli, çok büyük.

ululuḳ : büyüklük; iyilik, hayır, ihsan, bağış.

um- : ummak, beklemek, dilemek.

utan- : utanmak.

uyluḳ : kalça ile diz arasında kalan bacak bölümü, uyluk.

uzak : çok ötede bulunan, uzak, irak.

uzun : uzun, çok süren, başlangıcı ile sona ermesi arasında çok zaman aralığı bulunan.

Ü

ü (f.) : ve, ile.

üçüncü : sıralamada ikinciden sonra gelen, üçüncü.

ümîd (f.) : umut.

üst: bir şeyin yukarıya, gök yüzüne doğru bakan tarafı, üst.

üzerine : üstüne, üzerine.

V

vâkı^c (a.) : olan, gerçekleşen, ortaya çıkan.

vâkı^c ol- : ortaya çıkmak, gerçekleşmek, olmak.

var: var, mevcut, bulunan.

var- : ulaşmak, erişmek; gitmek, yürümek.

vâsi^c (a.) : bol, çok; geniş.

ve (a.) : ve, ile, birlikte.

veled (a.) : çocuk, erkek evlat.

vilâyet (a.) : şehir, il; memleket.

Y

yad : yabancı.

yâd (f.) : hatırlama, anma.

yakın : yer veya zaman bakımından az bir aralık bulunduran, yakın, uzak olmayan.

yañağ : yanak.

yaramaz: zararlı, kötü, yararsız.

yardım : sahip bulunduğu güç ve imkânla, başkasının ihtiyacını karşılama, iyilikte bulunma; ihsan, bağış.

yeñi : yeni.

yesâr (a.) : sol, sol yan.

yi- : yemek.

yine : yine.

yir : yaşanılan, bulunulan mahalle, bölge, il; makam, mevki, görev; ülke.

yirine gel- : eski halini almak, önceki durumuna dönmek.

yüce: yüce, büyük, yüksek, ulu.

Z

zahmet (a.) : sıkıntı, eziyet; yorgunluk; zor.

zahmetsiz : bir güçlkle karşılaşmaksızın, yapılan sıkıntısız, kolay.

zâ'il (a.) : geçen, geçmiş bulunan; sona eren, sürekli olmayan.

zâ'il ol- : gitmek, uzaklaşmak; kaybolmak, görünür olmamak.

zevc (a.) : koca; karı ve kocanın her biri.

ziyâde (a) : bol, çok; fazla, aşırı.

ziyân (f.) : zarar; kayıp, yitik; kötülük.

Z

zafer (a.) : düşmanı yenme, düşmana üstün gelme; çalışıp çabalama sonucunda amacı gerçekleştirme, başarı kazanma.

zuhûr (a.) : görünme, meydana gelme, ortaya çıkma.

Z

zarar (a.) : zarar.

zâyi' (a.) : kaybolan, elden çıkan, kayıp, yitik; zarar.

zâyi' ol- : kaybolmak, elden çıkmak, yitirmek; gitmek; giderilmek.

ziyâfet (a.) : ziyafet, şölen.

ziyâfet it- : ziyafet çekmek, konuğu yeme içme ile tam anlamıyla ağırlamak, ziyafet vermek.

Z

zeker (a.) : erkeklik organı, kamış.

zelil (a.) hor görülen, alçak, aşağı tutulan, aşağılanan.

zelil ol- : aşağılanmak, aşağı görülme.

zillet (a.) : hakirlik, değersiz oluş, aşağılık, alçaklık.

Uzuvlar dizini*

A

ağız (bütünü): 47
 ağızın sağ köşesi: 48
 (ağızın) sol köşesi: 49
 alın: 9
 ayak (sağ): 129
 ayak baş barmağı (sağ): 132
 ayak baş barmağı (sol): 146
 ayak üsti (sol): 143
 a'zâ (sağdakilerin hepsi): 138
 a'zâ (soldakilerin hepsi): 152

B

bağır (bütünü): 91
 bağır (ortası): 94
 bağır (sağ yanı): 92
 bağır (sol yanı): 93
 baldır (küçük): 140
 baldır (sağ) : 126
 baş (bütünü): 1
 baş barmağı (sağ eldeki): 77
 baş barmağı (sol eldeki): 83
 başın öni: 2
 başın ardı: 3
 başın ortası: 4
 başın çevresi: 5
 başın sağ cānibi: 6
 başın sol cānibi: 7
 beden: 100
 beşinci barmağı (sağ ayaktaki): 136
 beşinci barmağı (sol ayaktaki): 150
 beyin: 8
 bilek (sağ): 71
 bilek (sol): 72
 boğaz: 53
 boyun (bütünü): 59
 boyun (çevresi): 62
 boyun (sağ yanı): 60
 boyun (sol yanı): 61
 bögrek: 102
 burun: 43
 burun ucu: 44
 (burnun) sağ delüğü: 45
 (burnun) sol delüğü: 46

D

dil: 54
 dilün altı: 57
 dilün ucu: 55
 dilün üsti: 56
 dirsek (sağ) : 67
 dirsek (sol) : 68
 diz (sağ): 121
 diz (sol): 123
 diz altı (sağ) : 122
 diz altı (sol): 124
 dördüncü barmağı (sağ eldeki): 80
 dördüncü barmağı (sol eldeki): 86
 dördüncü barmağı (sağ ayaktaki): 135
 dördüncü barmağı (sol ayaktaki): 14

E

el ayası (sağ): 75
 el ayası (sol) : 76
 eñek: 58
 eñse: 12

G

göbek : 103
 göğüs: 95
 göz (sağ): 23
 göz (sol): 32, 33
 göz bebegi (sağ): 26
 göz bebegi (sol): 35
 göz bınarı (sağ): 25
 göz bınarı (sol): 34
 göz kapağı (sağ, üst): 28
 (göz) kapağı (sağ, alt): 29
 (göz) kapağı (sol, üst): 37
 (göz) kapağı (sol, alt): 38
 göz kıyruğı (sağ): 27
 göz kıyruğı (sol): 36

H

hāya (sağ): 109
 hāya (sol): 110
 hāya (ikisi de): 111

* Sayılar, yazma metindeki satırları göstermektedir.

İ

ikinci barmağ (sağ ayaktaki): 133
 ikinci barmağ (sol ayaktaki): 147
 incik (sağ): 125
 incik (sol): 139

K

kirpik (sağ, üst): 30
 kirpik (sağ, alt): 31
 kirpik (sol, üst): 39
 kirpik (sol, alt): 40
 küçük barmağ (sol eldeki): 87

K

karın: 101
 kasık: 104
 kaş (sağ): 17
 kaş (sol): 20
 (sağ) kaş göz-ile: 19
 (sol) kaş ma'a göz: 22
 kaş ortası (sağ): 18
 kaş ortası (sol): 21
 (iki) kaş ortası: 24
 kol (sağ): 69
 kol (sol): 70
 koltuk (sağ): 89
 koltuk (sol): 90
 kulak (sağ): 13
 kulak yumuşağı (sağ): 14
 kulak (sol): 15
 kulak yumuşağı (sol): 16

M

mağad: 112
 mağad (sağ yam): 113
 mağad (sol yam): 114
 meme (sağ): 96
 meme (sol): 97

O

omuz (sağ): 63
 omuz (sol): 64
 orta barmağ (sağ eldeki): 79
 orta barmağ (sol eldeki): 85

Ö

ökçe (sağ): 128
 ökçe (sol): 142

P

pazü (sağ): 65
 pazü (sol): 66

pehlü (sağ): 98
 pehlü (sol): 99
 pençe (sağ): 73
 pençe (sol): 74

Ş

şırça barmağ (sağ eldeki): 81

Ş

şakağ (sağ): 10
 şakağ (sol): 11
 şehâdet barmağı (sağ eldeki): 78
 şehâdet barmağı (sol eldeki): 84

T

taban (sağ): 130
 taban (sol): 144
 taban orta(sı) (sağ): 131
 taban ortası (sol): 145
 tırnaklar (sağ eldeki): 82
 tırnaklar (sol eldeki): 88
 tırnaklar (sağ ayaktaki): 137
 tırnaklar (sol ayaktaki): 151
 topuk (sağ): 127
 topuk (sol): 141
 tutak (üst): 50
 tutak (alt): 51
 (iki) tutağı: 52

U

uyluk (sağ): 115
 uyluk (sol): 118
 uyluk içi (sağ): 116
 uyluk içi (sol): 119
 uyluk taşrası (sağ): 117
 uyluk taşrası (sol): 120

Ü

üçüncü barmağ (sağ ayaktaki): 134
 üçüncü barmağ (sol ayaktaki): 148

Y

yañak (sağ): 41
 yañak (sol): 42

Z

zeker (bütünü): 105
 zekerüñ ucu: 106
 zekerüñ üsti: 107
 zekerüñ dibi: 108

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40

Topkapı Sarayı Kütüphanesi T.Y. 3157, 46b-50a

80

176

The image shows a page from a handwritten manuscript, likely a 'Segir-Nâme' (II). The page is oriented vertically but contains text written horizontally. The text is in Arabic script. The page is divided into a grid of 10 columns and 20 rows. The left margin contains the number '80' and the right margin contains the number '176'. The text is written in a cursive style, filling the grid cells. The page is oriented vertically but contains text written horizontally. The text is in Arabic script. The page is divided into a grid of 10 columns and 20 rows. The left margin contains the number '80' and the right margin contains the number '176'. The text is written in a cursive style, filling the grid cells.

117	...
118	...
119	...
120	...
121	...
122	...
123	...
124	...
125	...
126	...
127	...
128	...
129	...
130	...
131	...
132	...
133	...
134	...
135	...
136	...